

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2011

Bc. Kateřina Šátková

**Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní**

**Existence učících se regionů v evropské dimenzi
Bc. Kateřina Šátková**

**Diplomová práce
2011**

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Kateřina ŠÁTKOVÁ**
Osobní číslo: **E09642**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Ekonomika a management podniku**
Název tématu: **Existence učicích se regionů v evropské dimenzi**
Zadávající katedra: **Ústav ekonomie**

Zásady pro vypracování:

V první části práce pojedná diplomant za pomoci zahraniční literatury o ekonomickém rozvoji regionů, dále pak o teoretickém konceptu institucionálního přístupu k regionálnímu rozvoji - učicím se regionům. Ty musí diplomant charakterizovat a zaměřit se zejména na příčiny a podporu jejich vzniku a fungování. Součástí musí být také pojednání o přínosech učicích se regionů pro regiony.

Následně se diplomant zaměření na existující učící se regiony v Evropě, bude je charakterizovat a uvede podmínky jejich vzniku a fungování. Ty v závěru práce zobecní.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

GUGGENHEIM, E. F.: Agora XI: the learning region. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003. 168 s. ISBN 92-896-0221-X.

JEŽEK, J. Učí se region jako koncept usměrňování regionálního rozvoje. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2007. 210 s. ISBN 978-80-213-1675-1.

KERN, J.; MALINOVSKÝ, J.; SUCHÁČEK, J.: Learning regions in theory and practice. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2007. 227 s. ISBN 978-80-248-1464-3.

SKOKAN, K. Evropská regionální politika v kontextu vstupu České republiky do Evropské unie. Ostrava: Repronis, 2003. 114 s. ISBN 80-7329-023-5.

Vedoucí diplomové práce: Ing. Jan Stejskal, Ph.D.
Ústav ekonomie

Datum zadání diplomové práce: 14. června 2010

Termín odevzdání diplomové práce: 6. května 2011

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Marcela Kožená, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 11. srpna 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 28. 4. 2011

Kateřina Šátková

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce Ing. Janu Stejskalovi, Ph.D. za jeho odbornou pomoc, cenné rady a podporu při zpracování této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat Ing. Kateřině Maňátkové za poskytnuté materiály a všem, kteří se podíleli na zpracování této práce.

ANOTACE

Tato diplomová práce je zaměřena na existenci učících se regionů v evropské dimenzi. Teoretická část zahrnuje charakteristiku regionálního a ekonomického rozvoje, regionální politiky a teorie učících se regionů, dále pak definice, příčiny vzniku a základní fundamenty učících se regionů. Praktická část se zabývá konkrétním učícím se regionem a ukazateli jeho výkonnosti. Tento region je porovnáván s evropskými regiony a vyhodnocení vede k identifikaci učících se regionů v Evropě.

KLÍČOVÁ SLOVA

Regionální rozvoj, regionální politika, teorie učících se regionů, učící se regiony, region, institucionalismus, inovace, Regionální inovační systém.

TITLE

The existence of learning regions in the dimension of the EU.

ANNOTATION

This diploma thesis concentrates on the existence of learning regions in the dimension of the Europe. Theoretical part includes the characteristic of regional and economical development, regional policy and the learning regions theory, then definitions, causes of origin and basic fundamentals of learning regions. Practical part deals with concrete learning region and the indicators of its efficiency. This region is compared with European regions and the assessment leads to the identification of learning regions in Europe.

KEYWORDS

Regional development, regional policy, learning regions theory, learning regions, region, institutionalism, innovation, Regional innovation system.

OBSAH

ÚVOD.....	- 7 -
1 EKONOMICKÝ A REGIONÁLNÍ ROZVOJ	- 8 -
1.1 Regionální politika.....	- 9 -
1.2 Regionální rozvoj.....	- 11 -
1.2.1 Teorie regionálního rozvoje.....	- 13 -
2 TEORIE UČÍCÍCH SE REGIONŮ	- 24 -
2.1 Definice učících se regionů.....	- 25 -
2.2 Charakteristiky učících se regionů.....	- 27 -
2.3 Vznik učících se regionů.....	- 30 -
2.4 Nedostatky teorie učících se regionů	- 33 -
2.5 Základní fundamenty učících se regionů	- 34 -
2.5.1 Národní inovační systémy	- 34 -
2.5.2 Regionální inovační systémy.....	- 34 -
2.5.3 Klastry	- 41 -
2.5.4 Podnikatelské sítě	- 43 -
2.5.5 Partnerství.....	- 45 -
3 UČÍCÍ SE REGIONY V EVROPĚ	- 47 -
3.1 Baden-Württemberg.....	- 50 -
3.1.1 Vzdělávání	- 50 -
3.1.2 Výzkum, vývoj a inovace	- 53 -
3.1.3 Klastry, podnikatelské sítě.....	- 58 -
3.1.4 Podniky.....	- 60 -
3.1.5 Informační technologie.....	- 61 -
3.2 Souhrnná data	- 63 -
3.3 Rekapitulace výsledků analýzy.....	- 78 -
Závěr.....	- 81 -
Použitá literatura.....	- 83 -
Seznam tabulek, obrázků a grafů.....	- 91 -
Seznam použitých zkratk	- 93 -

Úvod

Teorie učících se regionů patří k soudobým teoriím regionálního rozvoje vyvíjejících se koncem 20. století. Tato teorie vznikla propojením poznatků evoluční a institucionální ekonomie s poznatky teoretiků regionálního rozvoje. Hlavním východiskem konceptu je důraz na přirozený potenciál (lokální specifika) každého regionu a jeho ekonomický a sociální rozvoj založený zejména na využití vlastních zdrojů dostupných v regionu. Tento směr odráží poznání, že rozhodujícím zdrojem konkurenceschopnosti ekonomicky vyspělých zemí jsou vědomosti, schopnost učení se a prezentace získaných znalostí prostřednictvím tvorby a transferu inovací.

Teorie je postavena na spolupráci regionů, které považuje za průsečík vztahů a sítí kontaktů. Jde zejména o vytváření a podporu vzniku místních nebo regionálních sítí různých institucí, které se orientují na řešení společných problémů. Cílem je nalezení řešení prostřednictvím partnerské spolupráce.

Cílem diplomové práce je identifikovat učící se regiony v Evropě a poté analyzovat jejich přínos pro regionální rozvoj daných oblastí. Dílčí cíle zahrnují podrobnou deskripci učících se regionů, dále pak identifikaci těchto regionů, příčiny jejich vzniku a způsob podpory zajišťující jejich fungování. Na základě rešerše odborné literatury budou vyhledány učící se regiony v evropském prostoru a bude popsán jejich přínos pro rozvoj regionů.

První část diplomové práce bude zaměřena na ekonomický rozvoj regionů a teoretický koncept institucionálního přístupu k regionálnímu rozvoji (učícím se regionům). Následovat bude charakteristika učících se regionů, nalezení a zhodnocení způsobů podpory jejich vzniku a fungování. Dále budou uvedeny přínosy a nedostatky učících se regionů pro samotné regiony.

Další část práce bude pak zaměřena na existující učící se regiony v Evropě. Tyto regiony budou charakterizovány a budou uvedeny podmínky jejich vzniku a fungování. Dále bude zhodnocena podpora těchto regionů jak ze zdrojů EU, tak od samotných států či regionů.

1 Ekonomický a regionální rozvoj

Na počátku je třeba definovat základní pojmy, jako jsou regiony, regionální politika, regionální rozvoj, teorie RR, učící se regiony atd., které pak budou dále rozvedeny.

Podle zákona 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje je **region** definován jako územní celek vymezený pomocí administrativních hranic krajů, okresů, správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem, správních obvodů obcí s rozšířenou působností obcí nebo sdružením obcí, jehož rozvoj je podporován dle tohoto zákona.

STEJSKAL, KOVÁRNÍK (2009) uvádí, že v ČR se pojem region často využívá k vymezení určitých geografických oblastí, které jsou určeny historickým vývojem. Stejně tak je možné použití pojmu na základě administrativního vymezení (spojení okresů do kraje) nebo jako regionu vymezeného jako NUTS.

Regiony dnes ale představují hlavně významnou hnací sílu v přechodu ke znalostní společnosti a mohou se stát „motorem“ v celkovém kontextu ekonomického růstu založeného na výzkumu, technologiích a inovacích.

Pod pojmem **ekonomický rozvoj** lze dle VARADZINA (2004) chápat vývoj kvalitativních momentů a konkrétních historických forem ekonomického systému. Jde vlastně o sledování změny vlastních ekonomických mechanismů a jejich logického uspořádání. ER je aplikací obecných vývojových teorií na oblast ekonomického života.

Podle SKOKANA (2004) ekonomický rozvoj znamená dlouhodobé zvyšování ekonomického bohatství země, podléhá vzniku nových výrobních ekonomických aktivit vytvářejících nové bohatství, zaměstnanost a poptávku po službách.

Regionální rozvoj je dle SKOKANA (2004) komplexem procesů přispívajících k pozitivním změnám v ekonomické, sociální a environmentální situaci regionů a tyto procesy jsou orientovány na dosažení stanoveného cíle. Současné trendy regionálního rozvoje zahrnují

pojmy jako konkurenceschopnost, produktivita, inovace a systémy inovací, podnikové sítě a klastry, spolupráce a přelévání znalostí.

1.1 Regionální politika

MMR ve své Strategii regionálního rozvoje 2007 – 2013 definuje **regionální politiku** jako soubor intervencí, zaměřených podle konkrétní situace státu a regionů a očekávaných vývojových tendencí na podporu opatření, která vedou k růstu ekonomických aktivit, lepšímu územnímu rozložení a rozvoji infrastruktury. Významným cílem regionální politiky je konvergence regionů, které významně zaostávají ve svém rozvoji.¹

ČERVINKA, TYKVA (2010) uvádí, že regionální politika je chápána jako činnost, jejímž úkolem je přispívat ke snižování rozdílů mezi úrovněmi rozvoje regionů a dále zabezpečit jejich harmonický rozvoj. Obecným cílem je dosažení stejných šancí a možností regionů, aby jejich demografický, hospodářský a přírodní potenciál byl plnohodnotně využit. Aby stát vytvořil stejné šance pro regiony a jejich obyvatele, musí přijímat určitá opatření, která poté povedou ke zmírnění meziregionálních rozdílů. RP vychází z předpokladu, že tržní prostředí samo o sobě většinou nestačí k tomu, aby byl zabezpečen rovnovážný vývoj na celém území státu. Rozsah zásahů pomocí nástrojů regionální politiky je závislý na velikosti regionálních divergencí. Tato politika má svým zaměřením zejména vyrovnávací a rozvojovou funkci.

Tato politika je podle GOODALLOVA SLOVNÍKU (1987) součástí státní politiky a pomocí ní je ovlivňováno rozmístění hlavních ekonomických zdrojů a aktivit na celém území státu nebo v jednotlivých oblastech. Zahrnuje opatření napomáhající růstu stupně ekonomické aktivity v území, kde je vysoká nezaměstnanost a špatný přirozený ekonomický růst a opatření, která slouží kontrole ekonomických aktivit v územích s nadměrným růstem.

Regionální politika EU vychází dle STEJSKALA, KOVÁRNÍKA (2009) ze dvou základních hodnot, jimiž jsou solidarita a soudržnost. Solidaritou se rozumí pomoc obyvatelům a regionům, které jsou hospodářsky nebo sociálně znevýhodněné ve srovnání s průměrem ostatních členských zemí. Soudržnost znamená, že snižování rozdílů přináší výhodu pro všechny zúčastněné.

¹ Zpracováno dle: Strategie regionálního rozvoje 2007–2013 [on-line]. 27. 11. 2010. Dostupné na WWW: <<http://www.mmr.cz/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-Ceske-republiky-na>>.

Dle WOKOUNA, MALINOVSKÉHO A KOL. (2008) regionální politika nemá jediného odpovědného nositele. Těmi je velké množství adresátů, kteří se přímo nebo nepřímo zabývají regionální politikou a nějakým způsobem ji ovlivňují. V EU je RP prováděna na třech různých úrovních:

- **nadnárodní** – nezávisle ji provádí přímo EU,
- **národní** (státní) – provádějí ji členské země, které postupně přijímají určitá společná pravidla,
- **regionální** – ve většině zemí, její pozice je dlouhodobě posilována.

Nositeli regionální politiky EU jsou na nadnárodní úrovni Evropská komise a další evropské instituce, na národní úrovni pak vláda a orgány státní správy a klíčovými aktéry jsou podniky, podnikatelé a instituce.²

Stejní autoři rozlišují dva přístupy k regionální politice – exogenní a endogenní. **Exogenní RP** se orientuje hlavně na ovlivnění mobility VF z vyspělých regionů do méně rozvinutých, nazývá se také tradiční. Tato politika je orientována na vnější rozvojové impulsy představované zejména státními intervencemi. Naopak u **endogenní RP** převládají regionální nástroje a státní zásahy jsou pouze doplňujícím zdrojem. Je to politika založená na uvolňování a mobilizaci vnitřních regionálních faktorů a vytváření podmínek pro úspěšný rozvoj zdrojů a struktur na úrovni regionu.

V EU je regionální politika vnímána jako nástroj podpory rozvoje problémových regionů. Objevuje se zde snaha o redukci meziregionálních rozdílů zejména prostřednictvím podpory restrukturalizace konkrétních regionů, které nejsou schopny realizovat nutné strukturální změny.

Regionální politika má k dispozici velké množství nástrojů, které správnou aplikací mohou napomoci ke sladění regionálních rozdílů. **Nástroji regionální politiky** jsou například:

- **makroekonomické nástroje** – snižování inflace, vyrovnanost PB,
- **fiskální politika** – přerozdělování peněz mezi regiony prostřednictvím státního rozpočtu,

² Zpracováno dle: STEJSKAL, J., KOVÁRNÍK, J. *Regionální politika a její nástroje*. Praha: Portál, 2009. s. 36

- **monetární politika** – přístup k úvěrům v jednotlivých regionech (zacílené na znevýhodněné či zaostávající regiony),
- **protekcionalismus** – ovlivňování dovozů státem s cílem ochrany výroby v regionech,
- **mikroekonomické nástroje** – lokalizace a ovlivňování rozhodování ekonomických subjektů,
- **relokace kapitálu** – levné půjčky, snížené daně, kapitálové subvence,
- **relokace pracovních sil** – příspěvky na dojíždění, stěhování,
- **podpora podnikání** – informační (poradenská) nebo finanční podpora,
- **investiční pobídky, dotace** – nástroje, které působí na prostorový pohyb kapitálu,
- **administrativní nástroje** – správní rozhodnutí
- **institucionální nástroje** – Regionální rozvojové agentury.³

Dosahování základních cílů regionální politiky je podporováno státem prostřednictvím:

- **finančních prostředků** (ze státního rozpočtu, z rozpočtů krajů a obcí, ze státních účelových fondů),
- **odvětvových politik** a jejich koordinace při zabezpečování regionální politiky státu.

Nástroje regionální politiky se mohou významně podílet na řešení problémů spojených s rozvojem regionu.⁴

Podle KULHÁNKA (2007) koncipování správné regionální politiky a příprava strategií vyžaduje znalost teorií regionálního rozvoje, které objasňují a hodnotí základní faktory regionálního vývoje, jeho subjekty a mechanismy.

1.2 Regionální rozvoj

STEJSKAL, KOVÁRNÍK (2009) uvádí, že v nejužším pojetí je **regionální rozvoj** pouze ekonomický rozvoj určitého územně definovaného celku. Současné pojetí tohoto pojmu považuje za nejdůležitější celkový růst socioekonomického potenciálu a úrovně regionu, aktivaci využití místního rozvojového potenciálu či zvyšování konkurenceschopnosti. Z praktického úhlu pohledu pak jde o cílenou, strategicky zaměřenou a koordinovanou snahu

³ Zpracováno dle: Kolektiv autorů. *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. Plzeň, 2007.

⁴ Zpracováno dle: WOKOUN, R. *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. Praha: VŠE Praha, 2003.

místních aktérů, která je orientována na zlepšení místní sociální, ekonomické a environmentální úrovně a celkové kvality života obyvatel.

Pomocí regionálního rozvoje je poskytována podpora a jiné pomoci méně ekonomicky rozvinutým regionům. RR může mít jak domácí tak mezinárodní charakter, důsledky i rozsah RR se mohou měnit podle situace v regionu.

Dle DAMBORSKÉHO (viz Wokoun, Malinovský 2008) lze regionální rozvoj chápat ve dvou základních přístupech – praktickém a akademickém:

- **Praktický přístup** zmiňuje zejména vyšší využívání a zvyšování potenciálu systematicky vymezeného území vznikající v důsledku prostorové optimalizace socioekonomických aktivit a využití přírodních zdrojů. Praktické chápání regionálního rozvoje lze nalézt v činnostech např. krajských, městských a obecních úřadů nebo soukromých společností.
- **Akademický přístup** pohlíží na regionální rozvoj jako na aplikaci nauk (ekonomie, geografie a sociologie), které řeší jevy, procesy a vztahy systematicky vymezeného území, které ovlivňují přírodně-geografické, ekonomické a sociální podmínky v daném regionu.

Podobnou definici regionálního rozvoje lze nalézt i u WOKOUNA a MATESE (2006).

Důležité jsou také faktory, které jsou rozvojovým potenciálem regionů. Tyto faktory tvoří:

- **dlouhodobé determinanty regionálního rozvoje** – přírodní zdroje a přírodní prostředí,
- **hmotné faktory** – produkční potenciál a infrastruktura,
- **nehmotné faktory** – inovace, jejich vytváření a šíření, dostupnost informačních a komunikačních technologií, ekologická udržitelnost rozvoje, institucionální prostředí,
- **lidské zdroje** a úroveň odborného vzdělání,
- **sídelní struktura** a trendy jejího vývoje,
- **ekonomická výkonnost a regionální konkurenceschopnost.**⁵

Aby bylo možné stanovit hierarchii rámců a vývojových tendencí, identifikovat a podchytit mechanismy a procesy regionálního rozvoje či pochopit role hlavních subjektů, existují **teorie regionálního rozvoje**.

⁵ Zpracováno dle: SKOKAN, K. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. Ostrava: Repronis, 2004.

1.2.1 Teorie regionálního rozvoje⁶

Teorie regionálního rozvoje představují ucelený systém, který vysvětluje působení základních faktorů, subjektů, mechanismů a dalších souvislostí regionálního rozvoje. Teorie mají značný poznávací význam a znalost teorií regionálního rozvoje je také základem pro koncipování správné regionální politiky či regionální rozvojové strategie.

Existuje řada tradičních přístupů k teorii regionálního rozvoje i velké množství jejich zpracování. Tato kapitola je zpracována dle WOKOUNA a MATESE (2006). Mezi hlavní přístupy dle těchto autorů řadíme:

- **klasický** (liberální),
- **neoklasický**,
- **neoliberální**,
- **keynesiánský**,
- **instituciální**.

Rozdílné přístupy přistupují odlišně k chápání regionálních rozdílů, příčinných závislostí či důležitosti některých faktorů určujících rozvoj regionu.

Součástí **klasického přístupu** je řada teorií. Nejstarší skupinou teorií regionálního rozvoje jsou lokalizační teorie, které se zaměřují na otázky prostorové ekonomiky – na hledání základních zákonitostí při lokalizaci ekonomických subjektů. Někteří autoři se zaměřovali na vztah mezi způsobem využití ploch a jejich vzdáleností od centrálního místa, jiní na lokalizaci průmyslových subjektů nebo otázku dopravních nákladů. Poznatky ekonomů shrnul A. Weber do ucelené klasické teorie lokalizace, ve které při lokalizaci podniku usiloval o dosažení minimálních výrobních nákladů. I poté se touto teorií zabývala celá řada autorů, jako např. Engländer, Palander, Hoover nebo po válce Isard, který shrnul veškeré dosud vyřčené poznatky teorie lokalizace do regionální vědy.

Na lokalizační teorie navazuje teorie prostorové rovnováhy. Za hlavního představitele lze považovat A. Löscheho. Tato teorie zkoumá regionální ekonomiku z makroekonomické úrovně.

⁶ Zpracováno dle: WOKOUN, R., MATESE, P. a kol. *Management regionální politiky a reforma veřejné správy*. Praha: Linde, 2006, s. 121-128

Od klasické ekonomiky se odchyluje proto, že zájmy firem a zájmy celého hospodářství při výběru lokalizace většinou nebývají identické. Volbu umístění neovlivňují jen minimální dopravní náklady, ale je určován maximálním ziskem, který je dán i velikostí trhu. Snahou každé firmy je dosažení maximálního zisku, žádná firma ale nedosahuje mimořádného zisku a cena výrobku je rovna minimálním výrobním nákladům. Rozměry každého trhu jsou co nejmenší, hranice mezi sousedními trhy tvoří křivky indiference, které spojují místa, kde mají podniky možnosti si navzájem konkurovat.

V **neoklasickém a neoliberalním** přístupu se řeší zejména otázka, proč je v některých regionech vyšší nezaměstnanost nebo nižší mzda. Je to připisováno nízké mobilitě pracovních sil ve srovnání s vyšší mobilitou kapitálu, což znamená, že kapitál se rychle přesouvá do oblastí s novými příležitostmi, ale obyvatelstvo je do určité míry fixováno ve své lokalitě. Regionální politika na to reaguje příčině a podporuje mobilitu VF práce, jde tedy o intervenci s cílem zrychlit tržní mechanismy. Nástroji jsou například podpory dojíždějícím, jednorázová finanční pomoc při stěhování, rekvalifikace na požadovanou kvalifikaci v daném regionu atd.

1.2.1.1 Keynesiánský přístup

Podle BLAŽKA, UHLÍŘE (2002) je typickým rysem teorií regionálního růstu blízkých Keynesiánství je význam poptávky po zboží vyráběném v regionu. Hnacím motorem regionálního rozvoje byla považována existence tržní nerovnováhy a velikost poptávky po zboží z daného regionu v ostatních oblastech. Regionální teorie vytvořené v tomto období se řadí do skupiny teorií jádro-periferie.

Keynesiánství odmítá „neviditelnou ruku trhu“, naopak se přiklání k „viditelné ruce státu“ (státním intervencím). Úkolem těchto intervencí je zajistit dostatečnou poptávku a tím plnou zaměstnanost. K dosažení plné zaměstnanosti lze využít tři možnosti: progresivní zdanění důchodů a ovlivnění sklonu k investicím pomocí měnové politiky zaměřené na dlouhodobé udržování nízkých úrokových měr. Třetí možností jsou pak vládní výdaje, které by vyplnily nedostatek soukromé poptávky.

Hlavními nástroji tohoto přístupu jsou zejména různé finanční podněty pro firmy, které expandují v zaostávajících regionech, jako např. dotace na investice, zvýhodněné úvěry,

daňové úlevy, dotace na dopravu atd. Dále mohou být využita restriktivní administrativní opatření (zákaz expanze v rostoucích aglomeracích) nebo nástroje zaměřené na veřejný sektor (podpora vzdělávání, sociálních služeb a veřejných služeb vedoucích ke zvýšení atraktivity regionu atd.)

Mezi teorie ovlivněné keynesiánským přístupem patří:

Teorie exportní základny, která považuje za dynamizující faktor regionálního růstu export. Ten je měřen rozsahem a strukturou exportujících odvětví a jejich podílem na celkové ekonomické struktuře regionů. V této teorii jde hlavně o poznatek závislosti mezi dynamikou růstu a exportu.

Teorie sektorové základny, v níž se předpokládá, že existují hnací a hnaná odvětví a je založena na vzájemném vztahu mezi výší regionálních příjmů a zastoupením jednotlivých sektorů v regionální ekonomice.

Teorie regionálního multiplikátoru vychází z poznatku, že změna určité proměnné vyvolá v ekonomice opakující se reakce proměnných, které jsou závislé na dané proměnné veličině. Tyto reakce se několikrát opakují, ale pouze se sníženým účinkem, než jaký byl vyvolán v prvním kole reakcí, dokud nezmizí docela. Z toho vyplývá, že regionální multiplikátor pomáhá odhadnout celkovou změnu v regionální ekonomice vyvolanou určitým impulsem.

Teorie kumulativních změn (příčin), ve které firmy chtějí využít své vnější a vnitřní úspory, proto se sdružují blízko sebe a lokalizuje ekonomické aktivity do jádrových regionů, které mají pozitivní i negativní vliv na regiony okrajové. Pozitivními vlivy jsou rostoucí poptávka po surovinách a zemědělských produktech z ostatních regionů nebo zvýšená poptávka po pracovních silách v dopravě u vhodně napojených regionů. Významnými negativními vlivy jsou migrace pracovních sil nebo vysílání úspor ze zaostalých regionů do jádrových.

Koncepce urbanizace a aglomerace ve vztahu k regionálnímu růstu, která ukazuje aglomeraci jako nástroj integrace dynamických procesů v prostoru, který spojuje procesy koncentrace s ekonomickým růstem.

Významné jsou vzhledem k tématu ale až následující teorie:

Teorie polarizovaného rozvoje

Jde v ní zejména o to, že se každá země skládá z prosperujících míst, ale i z prázdného stagnujícího ekonomického prostoru. Z hlavních center růstu proudí růst dále do okolí, působnost pólů je odlišná v závislosti na jejich hierarchii:

- **centrální města** – malá a střední města orientující se na rozvoj terciární sféry,
- **póly růstu** – průmyslová města s různorodou strukturou ekonomiky, jejichž růst je ovlivňován vnějšími vlivy,
- **póly rozvoje** – velké městské aglomerace s různorodou strukturou ekonomiky a se zastoupením odvětví, která jsou schopná vytvářet růst v blízkém okolí,
- **póly integrace** – obrovské zóny růstu, zahrnující více měst a podněcující vývoj prostorové struktury zemí.

Ekonomické jednotky v rámci pólů se označují jako hnací, jednotky na ně navázané jsou hnanými jednotkami.

Tuto teorii rozpracoval John FRIEDMAN a BLAŽEK, UHLÍŘ (2002) vycházejí ve své knize z jeho závěrů. Hlavní myšlenkou je nerovnoměrné rozdělení moci v ekonomice a společnosti, jehož důsledkem je vytvoření určité struktury vzájemných vztahů, která je výhodná pro jádro. Rozlišujícím znakem mezi regiony jádra a periferie je míra jejich autonomie, tedy stupeň závislosti na jiných regionech. Kromě vysokého stupně autonomie je dalším významným znakem jádra také schopnost tvorby inovací. Lze rozlišit celkem šest efektů (mechanismů), pomocí nichž dochází k posilování dominance jádra nad periferií:

- **efekt dominance** - trvalé oslabování periferních regionů kladným zůstatkem transferu kapitálu, přírodních a lidských zdrojů ve prospěch jádra, toho lze dosáhnout vytvořením jednostranně výhodné organizace tržních transakcí a administrativních systémů,
- **informační efekt** - zvyšování potenciálu jádra pro interakce umožněné růstem vlastního obyvatelstva, výroby a příjmů, tento efekt podporuje vznik a vývoj inovací,
- **psychologický efekt** - vytváření příznivých podmínek pro vznik inovací v jádru (viditelné příležitosti a vytváření očekávání nových inovací),
- **modernizační efekt** - přeměna současných sociálních hodnot, chování a institucí tak, aby mohly být snadněji přijímány kumulativní změny pomocí inovací,

- **efekt vazeb** - tendence nynějších inovací podněcovat vznik nových inovací v podobných odvětvích nebo vytvářením poptávky po nových službách a produktech
- **výrobní efekt** - vytváření výhodných ekonomických vztahů pro inovující subjekty využíváním jejich pozice na trhu, rostoucí specializace či dosahováním externích úspor.

Vzájemné vztahy mezi jádrem a periferií mají ale asymetrickou povahu. Jádro často napomáhá posílení pozitivních efektů na periferii, ale i vzniku nových jater. Může však dojít k tomu, že institucionální a sociální struktury jádra vyčerpají svůj potenciál k tvůrčí změně a poté klesnou do pozice periferního regionu vůči novým jádrům, jejichž vzniku před tím napomohly. Dlouhodobě je proto nutné posilovat pozitivní vazby jádra na periferii a omezit závislost periferie na jádru.

Růst v periferních oblastech by měl být urychlen vytvořením vhodného systému městských regionů, které mají specifické lokalizační výhody. Ekonomický růst země může být posílen rozvojem hierarchického systému měst a jejich funkčních regionů. Tento systém potom vytvoří základní stavební kameny sjednoceného a relativně rovnovážného systému. Posílení systému musí doprovázet výběr odpovídajících center růstu a dynamická povaha stavu relativní rovnováhy.

Tato teorie je významná proto, že zdůrazňuje význam institucionálních struktur a behaviorálních faktorů pro regionální rozvoj a využívá konceptu autority a podřízenosti. Je zde uváděna potřeba změny polarizovaných vztahů mezi jádrem a periferií, ale není specifikován způsob dosažení této změny.

Teorie ekonomické základny

Předpokládá, že veškeré ekonomické aktivity lze rozdělit na základní a nezákladní činnosti. Základními činnostmi jsou aktivity, které mají výsledky určeny ke spotřebě mimo samotný region, nezákladními činnostmi jsou pak činnosti určené pro uspokojení potřeb obyvatelstva a podnikatelské sféry uvnitř regionu. Poměr mezi těmito činnostmi je v krátkém období konstantní, což znamená, že při zvýšení výroby v základních činnostech dochází k odpovídajícímu zvýšení poptávky po nezákladních činnostech (po místně poskytovaných službách a zboží). Takto lze zachovat poměr mezi základními a nezákladními aktivitami.

Socioekonomická úroveň regionu je závislá spíše na intenzitě základních aktivit, které přinášejí profit z vnějšku a umožňují tak rychlejší rozvoj nezákladních aktivit. Znamená to, že základní činnosti umožňují rozvoj vnitřní vybavenosti a obslužného sektoru v regionu s požadovaným růstem socioekonomické úrovně sledovaného regionu.

Základní sektor je složen z místních podniků, které jsou zcela závislé na vnějších faktorech. Lokální zdroje a zpracovatelský průmysl jsou většinou považovány za základní odvětví. Je to proto, že jejich rozvoj značně závisí na faktorech odjinud a často vyvázejí své zboží. **Nezákladní sektor** je naopak složen z těch firem, které jsou do určité míry závislé na místních podmínkách. Téměř všechny lokální služby jsou označovány jako nezákladní, protože téměř plně závisí na místních faktorech.⁷

Tato teorie dále tvrdí, že prostředkem k posílení růstu místní ekonomiky je rozvoj a prohlubování základních odvětví, která jsou hlavní příčinou místního ekonomického růstu. Tato odvětví tedy tvoří ekonomickou základnu místní ekonomiky. Je ale třeba, aby odvětví nebyla příliš vázána na místní faktory, protože pak obtížně reagují na ekonomické krize, které zapříčiňují pokles těchto faktorů.⁸

Teorie difúze inovací

V této teorii jde zejména o pronikání inovací z inovačního centra (univerzity, vědecko-technické parky, technologická centra) do okolního regionu a do dalších území (až po periferie). Tyto inovace se mohou modifikované vracet zpět do inovačních center. Tato teorie také zkoumá přenosové kanály, kterými se inovace šíří, způsob a míru přijímání inovací a také jejich vliv na regionální rozvoj.

⁷ Rozdělení firem do základních a nezákladních sektorů může probíhat na základě:

- průzkumu,
- osvojení nebo postoupení,
- místního kvocientu,
- minimálních požadavků,
- vícenásobné regresní analýzy.

⁸ Zpracováno dle: Economic Base Theory [on-line]. 19. 1. 2011. Dostupné na WWW: < <http://mailer.fsu.edu/~tchapin/garnet-tchapin/urp5261/topics/econbase.htm> >.

ROGERS (1995) difúzi charakterizuje jako proces, pomocí něž je inovace komunikována různými kanály mezi jednotlivými členy společnosti v čase. Komunikace je chápána jako proces vytváření a sdílení informací vedoucí k dosažení vzájemného porozumění. Difúze je určitý druh sociální změny, která nastává vždy v případě vzniku, rozšíření a přijetí či zamítnutí inovace. Teorie difúze inovací je označována jako komunikační teorie a vychází z názoru, že přijetí nového názoru nebo nového typu chování obyvatelstvem je výsledkem procesu, který je uskutečňován v různých stádiích a ovlivňován různými komunikačními kanály.

Rozlišujeme čtyři fáze difúze inovací:

- **počáteční** – iniciace, objev inovace,
- **rozkvétání** – začátek difúzního procesu, který se vyznačuje rychlým růstem adaptace v inovačních centrech, redukují se počáteční regionální rozdíly,
- **vyplňování** – míra osvojení přestává být závislá na vzdálenosti od inovačního centra,
- **nasycení** – zpomalení difúzního procesu vedoucí až k jeho ukončení.

Dále existují 4 způsoby šíření informací:

- **relokační** – pohyb informací způsoben pohybem jejich nositelů,
- **expanzivní** – šíření informací pomocí kontaktů mezi členy systému, kteří zůstávají na místě,
- **kontaktní** – inovace se týká všech členů systému, difúze prochází celou populací bez ohledu na její strukturu a rozmístění,
- **hierarchické** – informace postupně prostupuje jednotlivými vrstvami systému.⁹

Typickým příkladem této teorie je internet.

⁹ Zpracováno dle: SZCZYRBA, Z., KLAPKA, P., KUNC, J., TONEV, P. *Difúzní procesy v prostředí českého maloobchodu*. s. 8-13 [on-line]. 15. 3. 2011 Dostupné na WWW: <<http://www.regionalni-studia.vse.cz/1.pdf>>.

1.2.1.2 Institucionální přístup

Velký rozmach tohoto přístupu nastal v 80. letech 20. století a dnes je jedním z nejdynamičtěji se rozvíjejících směrů. Hlavní důraz je zde kladen na jedinečnost institucí a praktik, dále pak na evoluční charakter změn v socioekonomické organizaci společnosti. Za hlavní představitele institucionalismu lze považovat T. Veblena, J. Commonse, W. Mitchella, J. M. Clarka, G. Meanse nebo J. Gailbraitha.

Instituce lze definovat jako společenská uspořádání, která regulují vzájemné vztahy jak mezi jednotlivci, tak mezi společenskými skupinami, ale také je lze považovat za uznávané normy chování. Institucemi mohou být různé druhy organizací jako např. korporace, podnikatelské asociace, odbory, spotřebitelská sdružení či stát.

Institucionalismus vznikl s nástupem velkých amerických korporací a také s vyšším využíváním moderních průmyslových teorií a ukázal se jako velmi přínosný také při objasňování vzniku a vývoje ekonomických rozdílů mezi zeměmi a regiony nebo při objasňování mechanismů evolučních změn v ekonomice, které mají velký význam pro pochopení dynamiky hospodářství. Tento přístup kritizuje postoje vyřčené v neoklasické ekonomii, upozorňuje zejména na celkovou omezenost jejího přístupu k ekonomickým procesům, protože opomíjí vliv sociálně-psychologických, politických, kulturních a sociologických faktorů. Stejně tak pomíjí vliv institucí a jejich evoluce ve vývoji ekonomiky.¹⁰

Dle BLAŽKA, UHLÍŘE (2002) se institucionální teorie zaměřují na způsoby, jak pomoci vzájemné interakci a učení se jednotlivých aktérů a jak zvýšit jejich reflexivitu. Toho může být dosaženo jednak prostřednictvím zásahů veřejného sektoru, jednak spoluprací veřejného a soukromého sektoru. Intervence může mít podobu investic do vzdělávání a lidských zdrojů, může napomoci vzniku organizací či místních podnikatelských sdružení, může usnadnit komunikaci a spolupráci mezi podniky. Pro firmy je také velkou výhodou přítomnost vysoce kvalifikovaných pracovníků a jejich neformální kontakty s univerzitami, které podporují

¹⁰ Zpracováno dle: VOLEJNÍKOVÁ, J. *Teoreticko-metodologická východiska institucionální ekonomie*. Univerzita Pardubice, 2010, s. 338-343 [on-line]. 16. 2. 2011. Dostupné na WWW: <http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/38215/1/VolejnikovaJ_TeoretickometodologickaVychodiska_2010.pdf>.

inovativní snahy těchto firem. Velmi podstatnou roli hraje také infrastruktura, a to zejména v podobě podpůrných organizací a přítomností specializovaných služeb v regionu (právnícké služby, daňové poradenství, rizikový kapitál, další poradenské firmy), jejíž přítomnost je podmíněna kvalifikovanou pracovní silou a dostatečnou místní poptávkou.

Tito autoři dále uvádí, že je dobré v tomto směru zachovat institucionální rozmanitost. Není podstatné snažit se za každou cenu odstraňovat rozdíly mezi regiony, ale spíše je využít v rámci kreativního procesu. Zachování rozmanitosti interpretací a přístupů, schopnost kombinovat a propojovat zdánlivě neslučitelné, odlišné formy poznání a racionality jsou klíčem k neustálému procesu inovací a prosperitě a jsou považovány za prostředek zvyšující sebereflexi aktérů. To všechno vede k podpoře inovativního snažení a zachování schopnosti učit se. Někteří autoři ovšem poukazují na to, že jde o obtížně realizovatelná doporučení nebo zidealizovaný předpoklad.

Za velký nedostatek institucionálního přístupu lze považovat to, že teorie není schopná poskytovat jednoznačná univerzální politická doporučení a není tedy dostatečně normativní. Doporučení této teorie se týkají pouze dílčích kroků, gradualistické intervence, která může v delším časovém horizontu pozměnit směr evoluce ekonomického systému. Další velkou slabinou přístupu je malá pozornost věnovaná makroekonomickým otázkám a konceptům, jako jsou inflace nebo nezaměstnanost.

Současné přístupy k řešení regionálních problémů zdůrazňují potřebu podpory zejména vznikajícím a malým a středním firmám, podporu šíření technických inovací, decentralizační opatření ve veřejné správě, podporu lokálních iniciativ, deregulační opatření, networking (sítě) a programy následné péče o zahraniční investory.

Dle STEJSKALA, KOVÁRNÍKA (2009) institucionální přístup zdůrazňuje důležitost využívání inovací a inovačních přístupů, cílené podpory vzdělanosti, partnerství, komunikačních nástrojů a dalších forem měkké infrastruktury jako nástrojů RR. Velmi důležitý je také rozvoj informačních systémů a sítí.

Mezi institucionální směry v teoriích regionálního rozvoje lze zahrnout:

- **Teorii flexibilní specializace,**
 - Jádrem této teorie je vertikální dezintegrace výroby a ústup od masové výroby k malosériové.
 - Hlavními mechanismy jsou rekvalifikace, externí úspory, aglomerační výhody a týmová práce.
 - Hlavními subjekty jsou malé firmy nacházející se v dříve málo industrializovaných oblastech.

- **Teorii výrobních okrsků,**
 - Tato teorie přiřazuje úspěšný ekonomický vývoj regionů velkému podílu a dynamickému růstu malých firem a jejich specifickému způsobu spolupráce, prostorové blízkosti a aglomeračnímu efektu, malé firmy jsou považovány za nejvýznamnější subjekty ekonomického rozvoje.
 - Základem perspektivy regionu jsou kvalitní sociální, kulturní a institucionální struktury a nehierarchické systém organizace spolupráce malých firem.
 - Hlavními mechanismy jsou zde networking, úspory z rozsahu a ze specializace, dělba práce mezi firmami, vzájemná závislost, sdílení informací, inovace, eliminace rigidního dělení na manuálně pracující a manažery a adaptabilní pracovní síla.
 - Hlavními subjekty jsou sítě malých firem a podpůrných institucí, přizpůsobivá a inovativní pracovní síla.

- **Teorie učících se regionů,**
 - Tato teorie považuje za hlavní zdroj konkurenceschopnosti vědomosti, schopnost učit se a vytvářet klima, které napomáhá inovacím.
 - Hlavní mechanismy zahrnují existenci kvalitních a pozitivních zpětných vazeb v oblasti učení, přijímání nových technologií a postupů, tržní a mimotržní výměnu informací, existenci technologické infrastruktury.
 - Hlavními účastníky jsou firmy, instituce a regionální inovační systémy.

Oba směry spatřují základní tendenci regionálního rozvoje v divergenci a příčinu meziregionálních rozdílů v sociokulturních a institucionálních rozdílech mezi regiony.

Dále bude zpracována **teorie učících se regionů**, která říká, že hlavním objektem konkurenčního boje dnes není cena, ale technologický rozvoj (inovace). V institucionalismu je důraz kladen zejména na nástroje regionální politiky, které se zaměřují na vzájemnou spolupráci, inovační přístupy, podporu vzdělání, partnerství veřejného a soukromého sektoru, komunikaci, lidské zdroje atd.¹¹ K hlavním představitelům tohoto směru patří B. A. Lundvall, A. Saxenian, M. P. Feldman nebo R. Florida.

¹¹ Zpracováno dle: WOKOUN, R., MATES, P. a kol. *Management regionální politiky a reforma veřejné správy*. Praha: Linde, 2006, s. 127.

2 Teorie učících se regionů

Pro velkou část 20. století platilo, že národní i regionální politiky rostly pomocí získávání přírodních zdrojů (uhlí, železné rudy), výroby materiálů (oceli, chemikálií) a výroby zboží dlouhodobé spotřeby (automobily, průmyslové stroje). Bohatství regionů a národů tedy pocházelo z jejich schopnosti využít přirozené komparativní výhody, která jim umožňovala být velkými producenty konkurenčních komodit na základě relativně nízkých výrobních nákladů.

Nový věk kapitalismu je ale postaven zejména na myšlenkách. **Teorie učících se regionů** považuje za hlavní ekonomickou výhodu regionů jejich schopnost mobilizovat a využít myšlenek a znalostí. Tento nový věk vyžaduje úplně nový druh regionu. Regiony jsou stále častěji definovány stejnými kritérii a prvky, jako jsou neustálé zlepšování, intenzivní využívání a tvorba znalostí, nové nápady a učení se. Regiony musí přijmout některé zásady, aby se mohly stát **učícími se regiony** a na základě toho pečovat o infrastrukturu a usnadnit tak tok znalostí, myšlenek a učení.¹²

Nová evropská ekonomika má významnou lokální a regionální dimenzi. Je třeba, aby lokální odezvy byly v souladu s globálním přístupem. Na začátku je třeba stanovit společné strategické cíle, do strategie by měli být zapojeni všichni lokální účastníci včetně regionálních orgánů, privátního sektoru, vysokoškolských a výzkumných institucí, sociálních partnerů či občanské společnosti.

V rámci teorie učících se regionů lze dle WOKOUNA, MALINOVSKÉHO A KOL. (2008) rozlišit dva typy znalostí – kodifikované a nekodifikované:

- **kodifikované** (standardizované) **znalosti** jsou ty, které je možno se naučit pomocí návodu,
- **nekodifikované znalosti** (*tacit knowledge*) naopak nelze pomocí kvalitně zpracované metodiky předat, příkladem je schopnost efektivního řízení schůzí. Tento typ znalostí se vyskytuje v oblasti vědy, výzkumu a inovací.

¹² Zpracováno dle: FLORIDA, R. *Towards the learning region*. Futures, 1995. s. 527 [on-line]. 10. 3. 2011. Dostupné na WWW: <<http://www1.ci.uc.pt/sfre02/Downloads/PDFs/arts/33%20-%20FLORIDA.pdf>>.

MORGAN (1997) uvádí, že stupeň a kapacita inovací v jednotlivých regionálních firmách přímo souvisí se schopností regionu učit se. Dále je zde velká návaznost a souvislost s hustotou a kvalitou sítí v rámci produktivního prostředí. Spolupráce uvnitř firem a mezi veřejným a soukromým sektorem a institucionální rámec, v němž vztahy probíhají, jsou klíčovými zdroji regionálních inovací. Inovace bývají konečným produktem a regionální učení je procesem k jejich dosažení. Tento autor dále předpokládá, že model učících se regionů by se mohl stát významným nástrojem pro rozvoj jiných, zaostávajících regionů.

Dle ŠIPIKALA (2008) v současné době mezi regiony existuje vysoce konkurenční prostředí. Proto se na celém světě regiony stávají klíčovými nástroji konkurenceschopnosti. Nové poznatky a rozvoj vzdělání v regionech potom představují jeden ze zásadních vstupů pro tvorbu inovací, proto je snahou veřejné správy v této oblasti maximálně využít potenciálu samotného regionu. V této snaze jde zejména o vzájemné síťování regionálních aktérů inovací. Koncept učících se regionů představuje jeden z nástrojů regionální politiky, které lze využít při stimulování potenciálu regionu. Celoživotní vzdělávání a výměna informací, mají vliv na absorpční kapacitu regionu.

Hlavním cílem učících se regionů je podpora tvorby a realizace regionální strategie celoživotního vzdělávání a poradenství. Je ale třeba respektovat princip partnerských sítí a využívat výsledky v regionálních inovačních strategiích, což může přispět ke zvyšování kvality, dostupnosti či efektivnosti vzdělávání ve vazbě na potřeby místního trhu práce a potřeby rozvíjení celoživotního vzdělávání.¹³

2.1 Definice učících se regionů

Definicí učících se regionů je velké množství a jejich pojetí této problematiky je různé. Další část DP se proto pokouší nastínit alespoň některé z nich, zejména od nejuznávanějších autorů. Koncept učících se regionů vytvořil R. Florida a další autoři, kteří zdůraznili významnost úlohy výzkumu a vývoje, vytváření znalostí a inovací jako hybných sil konkurenceschopnosti.

¹³ Zpracováno dle: Národný program pre učiace sa regióny. [on-line]. 4. 3. 2011. Dostupné na WWW: <http://www.minedu.sk/data/USERDATA/DalsieVzdelVDOC/narodny_program_pre_uciace_sa_regiony.pdf>

Podle FLORIDY (1995) se regiony stávají hlavními místy pro vytváření znalostí a vzdělávání v nové době globalizace, proto vznikají **učící se regiony**. Tyto regiony fungují jako kolektory a úložiště znalostí a nápadů. Dále jsou základem životního prostředí nebo infrastruktury, která usnadňuje tok znalostí, myšlenek a učení. Regiony jsou stále důležitějším druhem hospodářských a technologických organizací v celosvětovém měřítku.

ASHEIM (1998) definuje učící se regiony jako představitele územní a instituciální integrace učících se organizací a interaktivního učení. Pro rozvíjení inovačního potenciálu regionů je důležitá kooperace vztahů, směřující od organizace práce uvnitř firmy k různým sektorům společnosti, kterými rozumíme „regionální rozvojové koalice“.

Dle JEŽKA (1997), pod pojmem učící se region rozumíme regionální procesy, při kterých vznikají a zakořeňují znalosti v regionu a transformaci těchto procesů do podoby praktických kompetencí za účelem podpory regionálního rozvoje. Koncept učícího se regionu ukazuje cestu, jak je možné mobilizovat a poté využívat potenciálů všech regionálních aktérů za účelem regionálního rozvoje „ze zdola“. Model učícího se regionu předpokládá, že se regionální aktéři budou sami autonomně organizovat (samoregulovat) a převezmou zodpovědnost za regionální rozvoj. Uplatňování konceptu učícího se regionu vyžaduje nové flexibilní formy organizace tak, aby byl region schopen flexibilně reagovat na změny v okolí. Samoorganizace urychluje dynamiku regionálního rozvoje tak, že dochází k mobilizaci všech regionálních potenciálů kreativity.¹⁴

Dle SKOKANA (2005) je učící se region ve větší míře organizovaná spolupráce širšího spektra občanských organizací, firem, institucí a veřejných orgánů, které jsou zasazeny do sociálních a regionálních struktur.

KULHÁNEK (2007) charakterizuje učící se region jako trvajícím a nepřerušované investování, které směřuje k integraci všech regionálních subsystémů a institucí do podoby dlouhodobě fungujícího procesu učení se a inovací.

¹⁴ Zpracováno dle: KULHÁNEK, L. *Rozvoj regionu v teorii učících se regionů*. [on-line]. 5. 12. 2010. Dostupné na WWW: <<http://eurolocal.info/sites/default/files/Kulhanek.pdf>>.

Dle ŠIPIKALA (2008) je učící se region oblastí, ve které zodpovědní činitelé spolupracují a učí se společně řešit místní nebo regionální problémy při přátelské spolupráci.

VITURKA (2010) uvádí, že výsledkem společného úsilí o produktivní využívání vnitřních zdrojů v interakci se zapojováním vnějších zdrojů je regionální konkurenceschopnost. Cílem je trvale udržitelné zvyšování produkčního potenciálu regionů, aby se mohli stát učícími se. Je to vlastně celková schopnost regionů vytvářet vysokou úroveň příjmů a zaměstnanosti v daných podmínkách konkurence.

Učící se region není mikrokosmem v národním celku, ale je to prostředek, který slouží k tomu, aby při činnosti jednotlivců i různých zájmových skupin byl brán ohled na místní situaci. Jde o to, aby všichni zúčastnění pracovali a učili se s cílem uspokojit potřeby regionu. V učení se uplatňují interaktivní postupy založené na plnění úkolů, v nichž jde zejména o řešení místních problémů.¹⁵

O učícím se regionu lze hovořit, pokud subjekty v regionu úzce spolupracují na institucionální úrovni při přípravě a realizaci regionálních inovačních strategií. Učící se regiony jsou vytvářeny kombinací kolektivních politických rozhodnutí a lokálních aktivit zdola nahoru. Strategický význam má zejména vytváření regionálních rozvojových koalic (tj. modelů na podporu inovací zahrnujících místní odborové svazy, hospodářské komory, fondy rizikového kapitálu, vzdělávací instituce, výzkumné ústavy či samosprávné orgány). Učící se regiony tedy představují zvýšené partnerství veřejného a soukromého sektoru při rozvoji místní a regionální politiky.¹⁶

2.2 Charakteristiky učících se regionů

ŠIPIKAL (2008) uvádí, že učící se region je charakteristický existencí velmi kvalitních vazeb mezi různými regionálními subjekty, jako jsou místní podnikatelé, skupiny či poskytovatelé vzdělání. Sdílení informací vede k inovacím i ekonomickému úspěchu. Učící se region

¹⁵ Zpracováno dle: Národní iniciativy ve prospěch celoživotního vzdělávání a profesní přípravy v Evropě. [on-line]. 23. 2. 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.nuov.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2001/ZP01PIVa.pdf>>.

¹⁶ Zpracováno dle: SKOKAN, K. *Systems of Innovation in Regional Development*. [on-line]. 25. 2. 2011. Dostupné na WWW: <http://mpr.ub.uni-muenchen.de/12374/1/MPRA_paper_12374.pdf>.

potřebuje neustálé impulzy, k jeho základním charakteristikám patří nepřetržitá inovace procesu vzdělávání či schopnost přicházet s novými formami a způsoby učení se.

ŠIPIKAL (2008) dle BAUMFELDA (2005) definuje tři základní dimenze učícího se regionu. Jsou to regiony, v nichž existují systematické aktivity podporující:

- celoživotní vzdělávání občanů,
- síťování vzdělávacích institucí v regionu,
- vzájemné učení se a inovace.

MALMBERG (1997) shrnuje typické charakteristiky učících se regionů do tří skupin:

- **ekonomická konfigurace regionu,**
 - existence většího počtu regionálních subjektů jako jsou obce, města, podniky, firmy atd. - interakce těchto subjektů může usnadnit výměnu informací a podporovat vznik nových nápadů,
- **technologická infrastruktura,**
 - existence poradenství, výzkumu a vývoje institucí a transferových center pro spolupráci s ostatními regionálními subjekty,
- **kultura a instituce regionu,**
 - snaha o maximalizaci schopností regionu učit se a inovovat.

COOK (1995) na MALMBERGA navazuje a tvrdí, že kulturní charakteristiku lze shrnout do čtyř „i“:

- **identifikace** (společná identita účastníků),
- **inteligence** (dostatek informací, schopnost učit se),
- **instituce** (podnikatelské asociace a inovační centra),
- **integrace** (provázanost a koordinace mezi jednotlivými institucemi).

Podle HÁJKA, HÁJKOVÉ (2009) lze definovat čtyři oblasti, které jsou typické pro učící se regiony a pomocí nichž je možné je odlišit od ostatních regionů:

- Udržitelný hospodářský růst společně s růstem zaměstnanosti,

- sociální začlenění a vytváření sociálního kapitálu,
- úloha různých vzdělávacích strategií na podporu učících se regionů,
- integrovaný přístup k dosažení „good governance“.

Učení se a inovace většinou neprobíhají izolovaně v rámci jedné firmy, ale závisí na vztazích mezi firmou a jejím prostředím. LUNDWALL (1992) rozlišuje čtyři různé formy učení:

- **učení praxí,**
- **učení užíváním,**
- **učení aktivním hledáním,**
- **učení spolupráci** – klíčový typ učení – umožňuje získání nekodifikovaných znalostí prostřednictvím spolupráce s disponentem těchto znalostí.

Dle STEJSKALA, KOVÁRNÍKA (2009) učící se regiony:

- zastávají vlastní pozici ve vědecko-výzkumné a inovační politice státu,
- budují inovační centra, technologické parky a centra „excellence“ (zaměřená na produkci inovačních prvků v regionu, tím zvyšují svou konkurenceschopnost a zajišťují budoucí udržitelný rozvoj a růst.

Dle FLORIDY (1998) učící se regiony **fungují** jako sběratelé a zásobárny znalostí a nápadů, pečují o infrastrukturu či životní prostředí a usnadňují tok myšlenek a učení se.

Klíčové procesy v učících se regionech mohou být podle KULHÁNKA (2007) rozděleny do třech kategorií:

- **vytváření a zvyšování úrovně *know-how*** jak na individuální, tak na organizační a regionální úrovni,
- **kooperace regionálních subjektů** a prolínání lidského kapitálu a *know-how* v organizacích i mezi nimi, čímž lze dosáhnout aglomeračních výhod,
- **transfer lidského kapitálu a nového *know-how* do praxe**, což napomáhá růstu HDP, zaměstnanosti, vyšší kvalitě služeb a blahobytu v regionu.

Výše uvedené definice vychází z poznání, že v soudobé ekonomice označované často jako „The New Learning Economy“, jsou znalosti ústředním prvkem produkce a rozhodujícím vstupem pro konkurenční aktivity a ekonomický růst. Schopnost učit a adaptovat se na rychle se měnící podmínky určuje výkonnost firem, regionů i zemí.

2.3 Vznik učících se regionů

STEJSKAL, KOVÁRNÍK (2009) uvádí, že učící se regiony mohou vznikat pouze na základě splnění určitých podmínek:

- Region má vlastní dokument strategického rozvoje, jehož součástí je i inovační a výzkumná strategie, tento dokument musí odpovídat státním (nebo evropským) plánům a musí být pozitivně přijat zúčastněnými stranami,
- v regionu se nacházejí veškeré prvky umožňující další růst a pokrok jako infrastruktura, vzdělávací instituce včetně univerzit, dostupná a kvalifikovaná pracovní síla, průmyslový potenciál (kvalitní podnikatelské zázemí),
- v regionu je příznivé klima pro vytváření místního partnerství zaměřeného na tvorbu znalostní společnosti, které zaručuje tvorbu, import a export znalostí z regionu i do něj,
- v regionu existují efektivní vztahy mezi samosprávou, veřejností a dalšími subjekty (vzdělávacími institucemi, státními orgány),
- region spolupracuje s ostatními regiony, se kterými také sdílí své poznatky i tacitní znalosti.

Jedním z hlavních motivů pro vytváření místních a regionálních partnerství, tedy vznik učících se regionů je přesvědčení, že společný postup při řešení problémů je mnohem efektivnější, než provádění izolovaných aktivit. Dalšími motivy mohou být:

- využívání kompetencí a kvalifikací, jimiž disponují partneři,
- možnost výměny názorů, zkušeností, metod, strategií nebo koncepcí,
- možnost realizace projektů vyžadujících více účastníků,
- překonávání izolovanosti institucí a organizací,
- zamezení duplicity plánů, projektů či inovací,
- společné čerpání finančních prostředků,
- přístup k širšímu okruhu zájemců o vzdělávání,

- ekonomické motivy, šetření nákladů, atd.

Výše uvedené motivy mají pro jednotlivé subjekty různou důležitost při rozhodování o vstupu do partnerství či podnikatelských sítí. Vyšší počet motivů má kumulativní účinek na aktivitu subjektu v partnerství.¹⁷

ŠIPIKAL (2007) uvádí, že při tvorbě učícího se regionu hrají významnou roli nástroje a techniky realizované pro podporu regionů. Učící se regiony by měly tvořit učící se organizace ve všech sférách (podniky, neziskový sektor i regionální samospráva). Učící se organizace disponují novými technologiemi, které mohou mít zásadní vliv na proces učení se. Učící se region je umístěný v určitém prostředí a je ovlivňován jak globálními faktory, tak okolními regiony. Tyto regiony ovlivňují jeho postavení a konkurenceschopnost.

STEJSKAL, KOVÁRNÍK (2009) potvrzují Šipikalovo tvrzení, že uplatňováním různých nástrojů může vést ke vzniku silných „hnacích motorů“ v jednotlivých regionech. Je to dáno zejména nestejnou vyspělostí jednotlivých regionů a jejich částí a nadměrným využíváním nástrojů regionálního rozvoje. Nejpodstatnější je konečný soulad mezi použitím nástrojů, původních cílů a konečných výsledků.

Principy politiky vytváření učících se regionů zahrnují **mechanismy procesu učení se** a **nutné vstupy do procesu učení se**. Mechanismy procesu učení se zahrnují koordinaci oddělených procesů průmyslového a ekonomického rozvoje, výzkumu a vývoje, vědy a techniky, vzdělávání (případně dalšího vzdělávání), dále pak koordinaci řízení na regionální, národní a nadnárodní úrovni a zajištění přijetí regionální strategie učení populací v regionu. Je třeba rozpracovat také strategie přípravy příslušných forem sociálního kapitálu a průběžně hodnotit účasti v individuálním učení, inovacích a změnách pracovního trhu.

Vstupy do procesu učení se tvoří poskytování kvalitního vzdělání, koordinace nabídky práce a poptávky po práci v regionu. To je možné uskutečnit pomocí vzdělávání, vytváření obecných podmínek pro zlepšení organizačního učení v interaktivních sítích a zajištění

17 Zpracováno dle: Národný program pre učiace sa regióny [on-line]. 15. 3. 2011. Dostupné na WWW: <http://www.minedu.sk/data/USERDATA/DalsieVzdel/VDOC/narodny_program_pre_uciace_sa_regiony.pdf>.

efektivního organizačního učení pro všechny oblasti produkce a služeb, které mají velký potenciál pro vyšší úroveň inovační kapacity.

Dále je také nutné identifikovat rozsah disponibilních zdrojů, které by mohly představovat překážky dalšího ekonomického rozvoje regionu a rozsah zdrojů, které naopak mohou přispět k rozvoji inovativního prostředí v budoucnu. Vstupy do procesu učení musí také pozitivně reagovat na vznikající ekonomické a sociální podmínky. Aplikace uvedených mechanismů a vstupů vyžaduje samozřejmě přihlídnutí ke specifické situaci daného regionu. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že Koncepce učících se regionů musí usilovat o celkový rozvoj operačního prostředí a kontinuální adaptaci k měnícím se podmínkám.¹⁸

Cílem regionů by měla být tedy zejména identifikace schopností a dovedností, které jsou specifické pro dané území, identifikace tzv. **vztahových aktiv**. Vztahová aktiva vyjadřují to, že jednotlivé regiony se vyznačují vlastními vazbami, vztahy a sítěmi kontaktů, které jsou důležité pro místní ekonomiky. Tyto vztahy jsou většinou mezi specializovanými firmami a institucemi, které mají značný vliv na úspěch regionu a jeho schopnost konkurence a inovací.¹⁹

Stupeň inovací, tedy do jaké míry je region už učícím se, lze kvantifikovat. Determinanty (určující činitelé) učících se regionů mohou dle STEJSKALA, KOVÁRNÍKA (2009) být například:

- podíl zaměstnanců na VaV,
- počet odborných publikací na obyvatele,
- HDP na obyvatele,
- podíl obyvatel s VŠ vzděláním,
- počet patentů na obyvatele,
- výdaje na kulturu na obyvatele,

¹⁸ Zpracováno dle: KULHÁNEK, L. *Rozvoj regionu v teorii učících se regionů*. 2007. [on-line]. [cit. 2011-05-12]. Dostupné na WWW: <<http://eurolocal.info/sites/default/files/Kulhanek.pdf>>

¹⁹ Zpracováno dle: BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. *Teorie regionálního rozvoje*. Praha: Karolinum, 2002.

- počet patentů na obyvatele,
- saldo migrace v procentech, atd.

KULHÁNEK (2007) uvádí, že teorie učících se regionů spatřuje úspěšný vývoj jednotlivých regionů zejména v závislosti na existenci pozitivních zpětných vazeb v oblasti učení se, přejímání nových technologií a postupů, tržní i mimotržní výměně informací či existenci technologické infrastruktury. Hlavními subjekty v tomto procesu jsou firmy, instituce a regionální inovační systémy (RIS).

2.4 Nedostatky teorie učících se regionů

Současné výzkumy ukazují, že vysoce specializované formy znalostí mohou představovat zdroj s krátkou dobou životnosti a to zejména v důsledku zrychlujících se změn globální ekonomiky. Proto se v učících se ekonomikách zdůrazňuje schopnost kontinuálního učení a nutnost adaptace na měnící se podmínky, které ovlivňují inovační výkonnost a výkonnost na úrovni regionů.

Teorii učících se regionů je vytýkána také nedostatečná pozornost, kterou věnuje konkrétním procesům vzniku inovací, včetně závislosti mezi charakterem vazeb mezi firmami a tvorbou inovací. Poznatky těchto teorií jsou velmi těžko přenositelné do praxe, poskytují pouze určité doporučení nikoli přesné instrukce. Doporučení autorů se týkají zejména zvýšení investic do vzdělání a výzkumu a podpory regionální podpůrné infrastruktury, jako jsou vědecko-technické parky či inovační centra.

BLAŽEK, UHLÍŘ (2002) uvádějí názor autorky PERRONS (2000), že celý diskurs o problematice učících se regionů a firem vede k příliš velkému soustředění na soutěž mezi regiony navzájem a nevěnuje dostatečnou pozornost lidem a okrajovým skupinám. Jsou opomíjeny zejména skutečnosti, že zisk jednoho regionu může být ztrátou pro druhý. Také se nevěnuje se dostatečná pozornost tomu, jak by se stát mohl prosadit v procesu regulace globalizace, aby byly zachovány rovné příležitosti pro všechny. Tato autorka dále píše, že proces učení se není lékem na vše, a že i v úspěšných regionech není příliš nových míst a i v nich se zvyšuje nejistota zaměstnání, která ohrožuje blahobyt obyvatel daného regionu. Podle PERRONS by měl být právě blahobyt hlavní snahou a cílem všech dnešních výzkumů.

2.5 Základní fundamenty učících se regionů

Základními stavebními kameny učících se regionů jsou Národní a regionální inovační systémy (NIS a RIS), dále pak podnikatelské sítě, regionální samoregulace, konkurenceschopnost, partnerství či klastry. Konkurenceschopnost jednotlivých regionů je dále závislá na inovacích, kvalitě vzdělání a vzdělávání a na úrovni výzkumu a vývoje. Tyto důležité pojmy jsou proto rozebrány v další části této práce.

2.5.1 Národní inovační systémy

SKOKAN (2004) definuje NIS (**National Innovation Systems**) jako síť institucí ve veřejném a soukromém sektoru, jejichž interakce a aktivity iniciují, importují, modifikují a šíří nové technologie a jehož interakce determinují inovační výkonnost národních firem. Pojem NIS je založen na předpokladu, že klíčem ke zlepšení ekonomické výkonnosti státu je pochopení vazeb mezi účastníky inovačních procesů. Inovační výkonnost státu je závislá na vzájemných vztazích mezi subjekty vzhledem k vytváření znalostí a využívání technologií. Vazby mohou mít formu společného výzkumu, osobních kontaktů, podávání patentů nebo nákupu komponent a zařízení.

LUNDVALL (1992) popisuje NIS jako prvky a vtahy, které spolupůsobí ve výrobě, při šíření a využití nových a ekonomicky užitečných znalostí. Jsou umístěny nebo začleněny uvnitř hranic národního státu. Tento autor zahrnuje do NIS veškeré části a aspekty ekonomické struktury a institucionálního uspořádání, které ovlivňují učení, hledání a zkoumání. Těmi jsou výrobní, marketingové a finanční subsystémy, ve kterých probíhá učení. Do NIS z pohledu procesu učení se patří:

- **síť institucí** (podněcují, dovážejí a šíří nové technologie), politika vlády, výzkum a vývoj, vzdělávací systém a struktura průmyslu,
- **modely interakcí mezi firmami** (procesy kolektivního učení pro získávání a použití nových znalostí).

2.5.2 Regionální inovační systémy

Dle MORGANA a NAUWELAERSE (1999) je regionální inovační systém (**Regional Innovation Systems**) to, co určuje efektivnost a účinnost vytváření regionálních znalostí (jejich přenos mezi různé části systému, který zahrnuje jednotlivé firmy, řetězce klastrů,

poradenské společnosti, technologická centra, centra výzkumu a vývoje, univerzity, rozvojové agentury či transfery technologií). RIS je to, co dělá celek větší, než je součet jeho částí.

Koncept **RIS** je využíván jako analytický nástroj i jako nástroj politik veřejné podpory. Klade důraz na přirozený potenciál regionu, jeho endogenní ekonomický a sociální rozvoj založený na využití zdrojů disponibilních v daném regionu, to vše doplněné o vnější impulsy a zdroje znalostí.

SKOKAN (2005) uvádí, že **RIS** je důležitým nástrojem pro analýzu regionální výkonnosti v učící se ekonomice. Popisuje složitý systém organizací, institucí a politik, které ovlivňují inovační procesy na regionální úrovni. Hlavními funkcemi efektivního inovačního systému je podpora vytváření nových technologicky orientovaných firem, firem využívajících znalosti a také podpora inovačních procesů (tvorby, šíření a využívání inovací). V rámci RIS působí 2 hlavní skupiny subjektů:

- **regionální výrobní struktura** (využívá znalosti), která je tvořena firmami, které mají tendence ke shlukování do tzv. klastrů či sítí,
- **regionální podpůrná infrastruktura** (vytváří znalosti) složená z veřejných a soukromých výzkumných institucí, vzdělávacích institucí atd.

Dalšími účastníky RIS jsou tzv. zprostředkovatelé, kterými mohou být např. organizace na podporu transferu technologií (vědecko-technické parky, konzultanti apod.), organizace poskytující finanční podporu inovačním snahám (banky, *business angels*, rizikový kapitál), organizace poskytující technické informace (patenty, technické publikace) a další.

RIS je dle LUNDVALLA (2002) charakterizován:

- vnitřní organizací firem,
- vztahy mezi jednotlivými firmami,
- stupněm zapojení a rolí veřejného sektoru,
- institucionálním upořádáním finančního sektoru,
- intenzitou systému VaV.

Účastníci RIS jsou zahrnuti do interaktivního učení v učících se regionech a úzce spolupracují na institucionální úrovni při přípravě a implementaci **regionálních inovačních strategií**. Strategický význam má zejména vytváření **regionálních rozvojových koalic** (tvořeny odborovými organizacemi, hospodářskými komorami, vzdělávacími institucemi, výzkumnými ústavy, místními a regionálními orgány a fondy rizikového kapitálu), které jsou dlouhodobými modely mnohostranné spolupráce na podporu inovací.²⁰

Existuje velké množství typologií RIS. Jednou z nich je rozlišení 3 typů RIS podle napojení na poskytovatele znalostí, na subjekty mimo region a formy spolupráce na inovačních procesech:

- regionální sítě inovací – sítě MSP v průmyslových okrcích,
- regionální provázané systémy inovací,
- regionalizované národní systémy inovací.

Dle způsobu řízení v RIS rozeznáváme:

- základní RIS (charakterizované lokálními iniciativami),
- síťové RIS,
- řízené RIS (převládá řízení z centra).

Dalším typem rozlišení jsou RIS podle úrovně řízení a podnikatelské infrastruktury:

- podnikatelská struktura inovačního systému (soukromý sektor),
- řídicí struktury IS (veřejný sektor).

Z pohledu firemní složky lze RIS rozdělit na:

- lokalizované a asociativní (systém tvoří hlavně MSP),
- globalizované a neasociativní (převládají nadnárodní společnosti),
- plně interaktivní a asociované (vyvážené zastoupení malých i velkých firem, výzkum realizovaný místními i cizími firmami).

²⁰ Zpracováno dle: HÁJEK, P., HÁJKOVÁ V. *Learning regions identification by unsupervised methods* [on-line]. 15. 2. 2011. Dostupné na WWW: <http://www.cers.tuke.sk/cers2009/PDF/03_11_Hajkova_Hajek.pdf>.

STEJSKAL, KOVÁRNÍK (2009) uvádí, že velmi důležitá je pro RIS také podpůrná infrastruktura. Tato infrastruktura může být:

- **fyziká** – moderní informační a komunikační technologie, které usnadňují a urychlují výměnu informací,
- **instituciální** – vědecko-technické parky, podnikatelské inkubátory, centra pro transfer technologií, atd.

RIS lze při určitém zjednodušení je přirovnat k finančnímu systému, který minimalizuje asymetrickou informaci a transakční náklady mezi držiteli úspor a investory a přispívá tak k efektivnější alokaci volných zdrojů v ekonomice. Fungování celého ekonomického systému je zabezpečeno prostřednictvím zprostředkujících finančních institucí, které se specializují na aktivity související se správou úspor a investováním. Smyslem RIS je tedy stejně jako u finančního systému minimalizace asymetrické informace a transakčních nákladů. Vystupují zde lidé nebo instituce (namísto domácností) vytvářející nové znalosti a firmy (místo investorů) které hledají řešení specifických problémů. Hlavním cílem RIS je tedy propojení těchto dvou stran tak, aby dostupné znalosti byly efektivně použity k řešení specifických problémů firem a přispívaly tak k rostoucí produktivitě místní ekonomiky.

Učící se regiony x RIS²¹

Vzhledem k zaměření této práce, je třeba poukázat na souvislost a vztah mezi učícími se regiony a regionálními inovačními systémy.

RIS mají šest metodických zásad:

1. Pro RIS jsou velmi důležitá partnerství veřejného a soukromého sektoru a jejich shoda (soukromý sektor a regionální aktéři výzkumu a vývoje by měli úzce spolupracovat na rozvoji strategie a její realizaci). Regionální správy by měly spolupracovat s klíčovými regionálními aktéry v oblastech inovací a při navrhování, provádění a monitorování strategií.

²¹ LANDABASO, M., OUGHTON, C., MORGAN, K. *Learning regions in Europe: Theory, policy and practice through the RIS experience* [on-line]. 13. 3. 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.deu.edu.tr/userweb/sedef.akgungor/dosyalar/learning%20region2.pdf>>.

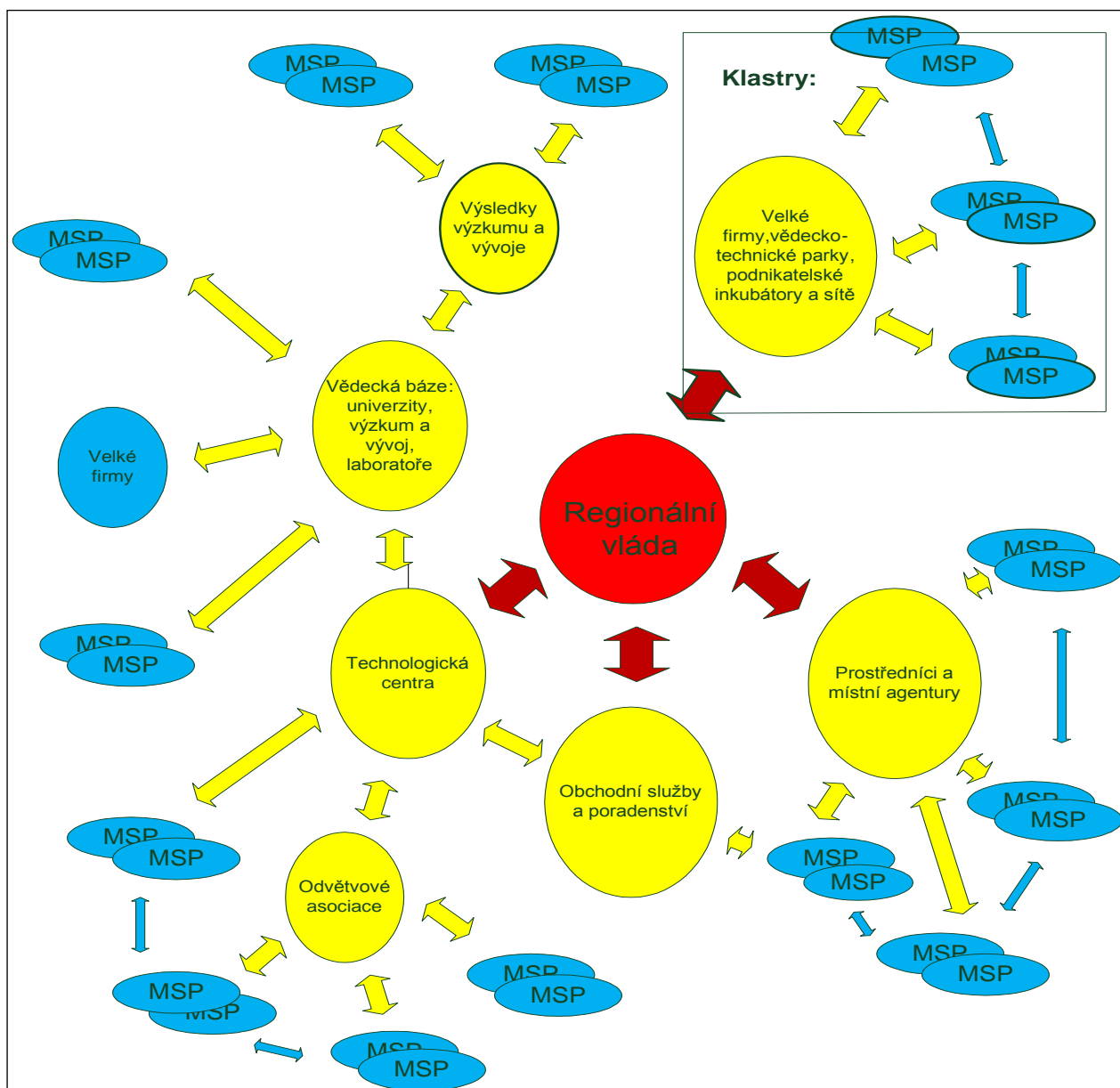
2. RIS by měl být integrovaný, cílem by mělo být propojení úsilí veřejného a soukromého sektoru, aby bylo dosaženo společného cíle. Inovace v rámci RIS zahrnují technologie, ale také otázky ohledně lidského kapitálu, výzkumu, vzdělávání a odborné přípravy, financí, marketingu, atd.,
3. RIS se mohou zaměřovat na firmy, které potřebují inovovat nebo na regionální aktéry ve výzkumu a vývoji a jejich rozvíjení,
4. RIS by měly zahrnovat akční plán pro implementaci jasně definovaných projektů (na konci procesu by měl vzniknout nový inovační projekt pro firmu, nová inovační politika nebo mezifiremní síť),
5. Regiony, které jsou součástí RIS, by měly využívat meziregionální spolupráci a měly by hodnotit jednotlivé politiky a metody,
6. RIS by měly být přírůstkové a cyklické – vývoj akčních plánů na základě předchozích zkušeností a průběžného hodnocení.

Souvislost UR a RIS je v tom, že fáze 2 – 5 metodiky RIS jsou o učení se. Každý učící se region by měl mít inovační systém a rozvoj vzdělávání je nezbytným předpokladem pro jeho zlepšování. Konkurenceschopnost regionu závisí z části na inovacích v daném regionu, proto zlepšení systému inovací povede ke zlepšení konkurenceschopnosti regionu. Fáze dvě a tři v RIS poskytují konkrétní poznatky o tom, jak se regiony mohou naučit, implementovat a aplikovat strategii na podporu inovací. Fáze čtyři a pět v RIS ukazují, že je mnoho možností spolupráce mezi firmami navzájem nebo mezi firmami a dalšími subjekty, takže učení se je vlastně nedílnou součástí RIS.

Učící se regiony jsou dle LANDABASA, OUGHTONA a MORGANA (1999) vlastně účinnými regionálními inovačními systémy. Na mezo-ekonomické úrovni je třeba inteligentních článků, které pomohou spustit proces učení se v regionální ekonomice. Regionální vláda může hrát významnou roli ve formulaci a dynamizaci RIS, ve kterém se odehrává proces vytváření, rozšiřování a využívání znalostí na daném území s cílem podpořit regionální rozvoj tohoto území. RIS je sám o sobě procesem učení, o které usilujeme v učících se regionech. RIS je to, co určuje efektivitu a účinnost budování místních znalostí, hodnotového řetězce klastrů, obchodního poradenství, technologických, výzkumných a vývojových center nebo laboratoří, rozvojových agentur, transferu technologií, atd. RIS

zajišťuje synergický efekt, je tedy tím, co dělá celek větší, než je součet jeho jednotlivých částí.

Obrázek 1: Učící se regiony = účinné RIS

Zdroj: LANDABASO, M., OUGHTON, C., MORGAN, K. *Learning regions in Europe: Theory, policy and practice through the RIS experience* [on-line]. 13. 3. 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.deu.edu.tr/userweb/sedef.akgungor/dosyalar/learning%20region2.pdf>>.

Regionální vláda také může hrát roli tzv. „**kolektivní inteligence**“ nezbytné pro region, aby se mohl stát učícím se. Regionální vláda může přisoudit finanční podporu a prostřednictvím svých pravomocí zadávat veřejné zakázky, což slouží k usnadnění artikulace RIS zejména s ohledem na jeho klíčové aspekty. Artikulovat znamená propojit regionální aktéry (firmy,

univerzity, technologická centra, soukromé firmy, atd.) a porovnávat prvky v regionu (inovační potřeby se znalostní základnou) při hledávání synergického efektu a podobnosti mezi jednotlivými účastníky, politikami a subsystemy, které sjednocují RIS. Porovnávání, synergie a komplementarita, přesněji řečeno „tahouni učení (*learning vehicles*)“, mohou pomoci regionu k efektivnímu učení se a zlepšení jeho inovačního potenciálu podle povahy inovačního procesu na regionální úrovni. Tato pomoc je poskytována pomocí porovnání poptávky po inovacích ze strany firem, s nabídkou regionálních výzkumných center, eventuálně hledáním externích zdrojů inovací a partnerů schopných nasměrovat inovační potřeby regionální ekonomiky správným směrem. To zahrnuje identifikaci a pomoc při vyjádření poptávky po inovacích a jejich potřeby v regionálních organizacích – zejména v MSP. Dále tato pomoc spočívá v usnadnění spolupráce a soudržnosti mezi různými činiteli a politikami, které jsou nedílnou součástí RIS.

Další významnou rolí regionální vlády je role tzv. katalyzátoru, prostředníka a vyjednavče v RIS. To může být významné zejména pro znevýhodněné regiony, kde jsou v RIS subsystemy roztržštěné, málo rozvinuté nebo úplně chybí. Potom je důležitá role „hybatele změn“, který stimuluje a rozvíjí propojení jednotlivých aktérů RIS v regionu. Tato podpůrná funkce může aktivovat vnitřní potenciál regionu (podnikání, odborné znalosti, know-how, atd.), zejména pomocí existující kultury podnikání a význačných charakteristik regionu. Protože nelze nalézt jednotné pravidlo pro tvorbu tohoto systému, každý region tak musí jít svou vlastní cestou k účinnému RIS. Regionální rozmanitost je tedy velkou výhodou, na které se dá stavět při tvorbě RIS.

Aby regionální vlády mohly hrát tuto klíčovou roli, musí nastat výrazné kulturní a organizační změny v regionálních řídicích strukturách. Tato změna by měla mít pružnější a méně byrokratickou strukturu, která by měla umožňovat mnohem těsnější partnerství s veřejným sektorem (s vyšším stupněm odborné způsobilosti v oblasti strategického plánování). To vyžaduje rostoucí snahu k dosažení shody a komplexnosti politického procesu. Teprve potom může být dosaženo zlepšení sociálního kapitálu a institucionální síly ve veřejném sektoru. Regionální vláda tedy řídí proces artikulace a dynamizace RIS, což znamená, že proces učení se přispívá k efektivní realizaci učícího se regionu v praxi.

Regionální „kolektivní učení“ se uskutečňuje v rámci „*co-opetition*“ (co-opartaion a competition – kooperace a hospodářská soutěž probíhají ve stejnou dobu mezi stejnými aktéry). Existují názory, že hospodářská soutěž bude v budoucnu probíhat spíše mezi podnikatelskými sítěmi než mezi jednotlivými firmami. Účastníci podnikatelských sítí budou stále více spolupracovat a spoluvytvářet nové příležitosti – důvěra se stane centrem horizontální integrace. Veřejný sektor se stane prostředníkem mezi hospodářskými subjekty s cílem vytvořit vhodné podmínky pro kolektivní učení se. Vlastním zájmem podnikatelů pak může být maximalizace přínosu tohoto učení, což může být hybnou silou pro další rozvoj regionálních rozvojových cílů.

2.5.3 Klastry

OECD definuje klastry jako geografická soustředění podobných, příbuzných nebo doplňujících se organizací, jejichž kanály jsou aktivní pro obchodní transakce, komunikaci či dialog, a které sdílejí specializovanou infrastrukturu, pracovní trhy a služby a dále jsou vystaveny společným hrozbám, ale i příležitostem.²²

SKOKAN (2004) vymezuje **klastry** jako geograficky koncentrovaná (v dosažitelné vzdálenosti) odvětví, která získávají svoji výkonnostní a konkurenční výhodu tak, že využívají svého umístění v určité lokalitě a dalších faktorů s tím souvisejících. Klaster je vlastně skupina vzájemně provázaných odvětví, jejichž vzájemné vazby posilují a zvyšují jejich konkurenceschopnost a pozici na trhu.

Klastry mají tendenci vést regiony ke zvýšenému ekonomickému růstu a to zejména ze tří důvodů:

- **zvyšování produktivity** – umožňují přístup ke specializovaným vstupům a lidským zdrojům, lepší přístup k informacím, ostatním institucím či veřejným statkům,
- **zvyšování inovační kapacity firem** – dochází ke zrychlenému pronikání znalostí a inovací, konkurenční tlak uvnitř klasteru zvyšuje firemní pobídky a motivaci k inovacím,
- **rychlejší tvorba nových firem** – někteří zaměstnanci se stávají podnikateli tak, že se část firmy odštěpí od té původní v důsledku nízkých bariér vstupu do klasteru.

²² What are clusters? [on-line]. 10. 3. 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.oecd.org/dataoecd/54/26/17942708.pdf>>.

CZECHIVEST ve svém Průvodci klastrům definuje klastr jako koncentraci vzájemně propojených firem a organizací v konkrétním oboru. Klastry obsahují skupinu provázaných průmyslových odvětví a ostatních subjektů důležitých pro hospodářskou soutěž. Klastry se mohou rozšiřovat směrem dolů k odbytovým kanálům a zákazníkům nebo do stran k výrobcům podobných produktů a společnostem příbuzných z hlediska technologií, dovedností či společných vstupů. Klastry někdy zahrnují také vládní a jiné instituce, která poskytují specializovaná školení, kurzy, informace, výzkum a technickou podporu.

EVROPSKÁ KOMISE definovala klastry jako skupiny nezávislých firem a přidružených institucí, které:

- spolupracují a soutěží,
- jsou koncentrované v jednom nebo několika málo regionech,
- jsou specializované v konkrétním průmyslovém odvětví,
- jsou provázané společnými technologiemi a dovednostmi,
- jsou znalostní nebo tradiční.

Úspěšné klastry rozvíjí sociální a podnikatelské normy chování, které snižují náklady na podnikání. Tyto normy chování jsou založeny zejména na vzájemné otevřenosti a důvěře a vyžadují určitý stupeň spolupráce uvnitř klastru. Tato spolupráce může mít řadu forem (společné projekty, uzavírání subdodavatelských smluv, sdílení znalostí nebo kooperativní výzkum a vývoj). Spolupráce musí být ale zároveň kombinována s udržováním soutěže a rivalitou, aby byl zachován zdravý vývoj klastru. Jednu z největších konkurenčních výhod klastru přináší blízkost firem. Přináší s sebou snížení dopravních a cestovních nákladů, kontakt face-to-face a osobní vazby, které jsou v místním kontextu snadnější a efektivnější. Tyto vazby jsou velmi důležité pro inovace, umožňují tok informací, myšlenek a know-how uvnitř celého klastru.

V rámci EU je klastrům věnována pozornost ve spojitosti s podporou malých a středních firem, s rozvojem firem založených na znalostech a při hodnocení faktorů konkurenceschopnosti. V členských zemích lze nalézt řadu klastrových iniciativ v tradičních průmyslových odvětvích i v odvětvích high-tech. Hodnocení klastrů v EU je pozitivní,

ale přístup k nim je různý v různých zemích a projevuje se od umírněného pohledu na jejich význam, až po jednoznačné prosazování jejich úlohy v budoucnosti.

2.5.4 Podnikatelské sítě

OECD definuje síť jako skupinu firem, které používají spojené zdroje ke spolupráci na společných projektech. Dle SKOKANA (2004) sítě urychlují poznávání a učení aktérů, usnadňují tvorbu inovací, umožňují sdílení režijních nákladů a využívání úspor z rozsahu při společných akcích. Sítě mohou být jak formální (s vlastní právní formou), tak neformální (výměna nápadů, spolupráce), mohou se soustřeďovat na sdílení obecných informací nebo sledovat konkrétní cíle. Zároveň sítě zahrnují také dohody a smlouvy s výzkumnými a vzdělávacími institucemi či veřejnými orgány. Dále můžeme sítě dělit také na horizontální (složené pouze z MSP) a vertikální (jejich součástí je jeden nebo více velkých dominantních podniků).

COOK (2002) uvádí podobné členění sítí na:

- **formální** – vztahy s firmami, právníky, finančními poradci či účetními,
- **neformální** – založeny na rodinných vztazích, vztazích s přáteli či obchodními partnery,
- **tvrdé** – právně závazné, orientované pouze na konkrétní akce z podnikatelského plánu ve stanoveném čase,
- **měkké** – otevřené jednání s účastníky, výměna zkušeností,
- **vertikální** – dodavatelské řetězce nebo aktivity skupin dodavatelů, výsledkem je konkrétní smlouva,
- **laterální** – široce zaměřené, spojení firem podobných velikostí s podobnými rysy.

COOK dále uvádí společné charakteristiky sítí:

- je v nich většinou malý počet zapojených firem,
- mají omezené členství, které má většinou podobu horizontálních vztahů mezi firmami,
- spoléhají na vývoj silných vazeb vycházejících z důvěry, pověsti, image, vzájemnosti,
- jsou formalizovány, vždy jde o určitý druh dohody.

Podle JEŽKA (1997) lze sítě chápat jako infrastrukturu myšlení, pocitů a jednání. Funkčnost učících se regionů je závislá na jejich adaptabilitě a flexibilitě, na kvalitě komunikačních a kooperačních vztahů či na politice vytváření sítí. Hlavní inovační impulsy vznikají zejména v **průniku** těchto podnikatelských sítí. Nejvýznamnější roli v nové generaci infrastruktury zaujímají sítě, které přebírají úkoly vytváření intermediárních organizací a zprostředkovávají znalosti (mezi obory, experty a laiky, regionem a okolím, politikou a ekonomikou). Sítě mají také koordinační a modernizační funkci a mají tendenci v regionu zakořeňovat („*embedded network*“).

Tento autor dále uvádí, že podnikatelské sítě přinášejí jak posílení regionální i lokální autonomie, tak potřebnou flexibilitu a zvýšenou vnímavost vůči místním problémům, také pomáhají tyto problémy řešit. Jejich významnou silnou stránkou je schopnost propojovat myšlení a jednání, což je velice významné z pohledu ekonomické a politické efektivity. Aktéři musí ale přijmout společná pravidla, mít společné plánovací horizonty a cíle a dále vyznávat stejné hodnoty. Průnikem jednotlivých sítí vzniká řada nových znalostí, způsobů myšlení, způsobů řešení a impulsů k dalšímu jednání.

Podnikatelské sítě fungují hlavně na bázi dohodnutých pravidel hry, patří k nim dialog mezi aktéry, vyjednávání či argumentace. Kvalita sítí je velmi závislá na kvalitě vztahů mezi aktéry, kteří musí dodržovat určitou míru samoregulace, neformálnosti a komunikativnosti. Sítě také představují necentralizované, nehierarchické a málo formalizované společenství účastníků, na jedné straně jsou navzájem nezávislé, na druhé se vyznačují aktivitou. Dále umožňují zprostředkování zájmů mezi jednotlivci a skupinami nebo regionem, státem a společnostmi, trhem a veřejnou správou, konkurencí a kooperací, tradicí a pokrokem. Každý aktér od sítě očekává svůj vlastní prospěch.

Obce, města a regiony, které byly dosud řízeny státem, získávají relativní autonomii. Mohou se libovolně seskupovat, organizovat a hledat vhodná řešení. **V samoregulačních sítích** převažuje dialog před hlasováním, hierarchické rozhodování je nahrazeno participativním, většinové rozhodování je doplňováno argumentací. Model řízení regionu, který je založen na samoregulaci, může učícímu se regionu nabídnout mnohem více, než shodu.

2.5.5 Partnerství

Partnerstvím rozumíme zejména partnerství veřejného a soukromého rektoru, neboli **Public Private Partnerships (PPP)**. PPP centrum ČR na svých stránkách uvádí, že PPP je obecně uznávaným způsobem zajištění veřejných služeb či veřejné infrastruktury na základě určitého smluvního vztahu, ve kterém veřejný a soukromý sektor sdílejí prospěch, ale i rizika plynoucí ze zajištění veřejné infrastruktury a služeb. Jednotlivé varianty PPP mohou napomoci zvyšování a efektivnosti veřejných služeb a urychlení realizace infrastrukturních projektů. Příkladem realizace formou PPP jsou projekty v oblastech dopravní infrastruktury, administrativní a ubytovací kapacity, zdravotnictví, školství, obrany a služeb.

Výhody PPP:

- **zachování kontroly** - veřejný sektor přenechává starost o realizaci infrastrukturních projektů soukromému sektoru, ale neztrácí nad realizací kontrolu,
- **kvalita** – vyšší kvalita veřejných služeb při vynaložení stejných či nižších nákladů,
- **přenos rizik** – soukromý sektor přebírá podstatná rizika, rozdělení zodpovědnosti a dalších rizik mezi oba sektory,
- **efektivnost realizace** – realizace infrastrukturních objektů dříve, rychleji a s menším nebo žádným rizikem překročení rozpočtu veřejného sektoru,
- **transparentnost** – pouze jedna kvalifikovaně provedená veřejná soutěž, nikoli velké množství malých zakázek,
- **výhodnost pro obě strany,**
- **motivace** – soukromý sektor je motivován možností dlouhodobých příjmů při dodržování smluvních podmínek.

Průběh PPP projektu:

- **zadavatelem** je veřejný subjekt, ten upřesňuje své potřeby a výstupy, které očekává od projektu,
- cílem **soukromého sektoru** je efektivní zajištění veřejné služby podle zadavatele, v případě nesplnění podmínek ohrožuje své příjmy od veřejného sektoru i splácení svých investic,
- veřejný sektor soukromému platí **roční splátky** nebo umožňuje **inkasovat platby** přímo od uživatelů služby,

- projektové financování zajišťují banky, které také disponují speciálními právy,
- **konec projektu** znamená přechod infrastruktury do rukou veřejného sektoru.²³

Podstatou úspěšných projektů PPP je předpoklad, že využitím schopností a zkušeností soukromého sektoru a rozdělením rizik mezi zúčastněné strany (tak aby každá strana nesla takové riziko, které dokáže nejlépe řídit) lze dosáhnout mnohem většího přínosu pro veřejný sektor. PPP vyžaduje sdílenou účast obou sektorů ve společnosti, která je speciálně vytvořená pouze pro účely realizace projektu a která se řídí obchodním zákoníkem.

Systémové a programové použití metody PPP může přispět k:

- efektivnější alokaci veřejných prostředků,
- zajištění kvalitních veřejných služeb ekonomickému růstu a růstu přímých zahraničních investic,
- vytváření dlouhodobých závazků veřejným sektorem,
- omezení negativních dopadů nesystémově prováděných projektů v oblasti PPP,
- posílení možností čerpání fondů Evropské unie zvýšením podílu spolufinancování soukromým sektorem na projektech veřejného zájmu.

Cílem vládní politiky je podporovat zavedení a používání PPP tam, kde je to pro veřejný sektor výhodné. V rámci PPP jsou subjekty veřejného sektoru partnerem a zákazníkem soukromého sektoru, od něhož nakupují služby. Soukromý sektor na své náklady zajistí veřejnou službu a stát, kraj nebo obec platí pravidelné poplatky nebo vytvoří podmínky pro platby až do doby ukončení smluvního vztahu na principu PPP.

²³ Zpracováno dle: PPP centrum ČR: Public Private Partnership. [on-line]. 14. 3. 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.pppcentrum.cz/>>.

3 Učící se regiony v Evropě

Na rozdíl od České republiky je problematika učících se regionů v Evropě poměrně rozšířená. Velké množství zahraničních autorů se tímto tématem zabývá teoreticky, ale také prakticky je učících se regionů v Evropě značné množství. Pokud tyto regiony nejsou přímo učícími se, existuje v nich určitá snaha nebo potenciál se jimi stát. Základem všeho je v této teorii vzdělání, z něj vychází všechny další prvky učícího se regionu. Proto je prvním bodem při hledání potenciálních učících se regionů zjišťování úrovně vzdělání, vzdělávání a celoživotního vzdělávání či vzdělanostní struktura obyvatelstva. Vzdělávání je základem úspěšného regionálního vývoje, rozvoj místní vzdělávací infrastruktury a tvorba nových míst vhodných k učení se stává měřítkem regionálního úspěchu. Aby se region mohl stát učícím se, je důležité, aby jeho obyvatelstvo bylo připraveno a nakloněno změnám, ale také musí být lidé ochotni se zapojit do průběžného a celoživotního vzdělávání.

COOK a MORGAN (1998) tvrdí, že pouze tři regiony světa mohou být kvalifikovány jako učící se regiony: **Silicon Valley, Emilia Romana a Baden-Württemberg**²⁴. Na konferenci OECD v roce 2002 byl ale učiněn závěr, že v současné době neexistují žádné čisté učící se regiony. Měřítkem učících se regionů podle některých názorů může být celková ekonomická úroveň regionů. Je samozřejmé, že v regionu musí být příznivé podmínky pro jeho rozvoj, a že zde musí existovat vysoký stupeň spolupráce mezi jednotlivými institucemi a podniky. Tato spolupráce by měla vést k posílení ekonomické konkurenceschopnosti a růstu regionu a měla by podporovat sociální začlenění všech členů společnosti v regionu. Byla definována měřítka jako měřítka růstu učících se regionů:

- udržitelný hospodářský růst a tempo rozšiřování kvalitních pracovních míst,
- sociální začleňování a budování sociálního kapitálu,
- tvorba a postavení strategií pro vzdělávání a odbornou přípravu podporujících rozvoj UR,
- integrovaný přístup ke „good governance“.

²⁴ Uvedeno také v:

- LANDABASO, M., OUGHTON, C., MORGAN, K. *Learning regions in Europe: Theory, policy and practice through the RIS experience.* 1999.
- Federal Ministry of Education and Research: *Learning regions: Providing Support for Networks.* 2004
- OECD: *Cities and Regions in New Learning Economy.* 2001
- UYARRA, E. *What is Evolutionary about 'Regional Systems of Innovation'? Implications for Regional Policy.* 2009
- DOLOREUX, D., PARTO, S.: *Regional innovation systems: Current discourse and unresolved issues.* 2005
- DOLOREUX, D. *What we should know about regional systems of innovation?* 2002

Dle ACOSTY (2001) existuje řada proměnných, které jako celek mohou určit, zda oblast vykazuje nebo postrádá **profil učícího se regionu**. Jedním z měřítek mohou být **inovace**, které mohou být do určité míry vyčísleny z pohledu výdajů na výzkum a vývoj ze strany vlády, podnikatelských subjektů a institucí. Kontrolním prvkem je také schopnost regionu rozvíjet svou vlastní inovační politiku. Dalším měřítkem technologického rozvoje regionu je **výpočetní technika** z pohledu udělených patentů v oblasti ICT. Další důležitou proměnnou je **procentuální podíl populace s vysokoškolským vzděláním** a povaha jejich kvalifikace, tedy jaké obory vystudovali. Velice vyhledávaní jsou v současnosti pracovníci s technickým nebo chemickým vzděláním. Dalším ukazatelem je **počet výzkumných institucí působících v regionu**. Dále také musí v regionu existovat modely pro měření **sociálního kapitálu**, zejména míry kriminality nebo počtu dobrovolných sdružení, **kulturní kapitál** lze měřit z pohledu počtu muzeí, knihoven a jiných kulturních institucí a jejich návštěvníků. **Stupeň migrace** je také proměnnou, kterou je třeba posuzovat, a to z pohledu atraktivity regionu (studenti, pracovníci, turisté) a kvality života kterou nabízí. Klíčový význam má **infrastruktura regionů**.²⁵

Váha a důležitost jednotlivých prvků je velice úzce vázána na konkrétní model regionálního rozvoje v konkrétním regionu, proto je důležité přehodnotit význam těchto proměnných v každém jednotlivém případě.

Na základě výše uvedených názorů některých autorů lze stanovit měřitelné proměnné důležité pro region, který je nebo se chce stát učícím se. V těchto regionech by měl existovat vysoký podíl prvků, důležitých pro rozvoj daného regionu:

- **vzdělávání,**
 - počet univerzit a vzdělávacích institucí,
 - počet studentů na vysokých školách,
 - počet zahraničních studentů,
 - procento osob se sekundárním (středním) vzděláním,
 - procento osob s terciárním (vysokoškolským) vzděláním,
 - procento osob podílejících se na celoživotním vzdělávání,

²⁵ Zpracováno dle: TOLAND, J., YOONG, P. *Learning Regions in New Zealand: The role of ICT*. 2005

- **výzkum a vývoj,**
 - procento pracovníků ve výzkumu a vývoji,
 - podíl vědecko-výzkumných pracovníků na obyvatele v regionu,
 - výdaje na výzkum a vývoj,
 - intenzita výzkumu a vývoje ve vztahu k HDP,
 - počet patentů na obyvatele v regionu,
- **inovace,**
 - inovační index,
 - obrat z inovací,
 - počet podniků s inovační činností,
 - výdaje na inovační činnost,
- **klastry,**
 - počet klastrů v regionu,
 - počet obyvatel regionu zaměstnaných v klastrech,
- **inkubátory, vědecko-technické parky, podnikatelské sítě,**
- **poradenství,**
 - počet poradenských center,
- **podniky,**
 - počet velkých podniků, tzv. tahounů v regionu,
 - podíl zaměstnanců v těchto podnicích,
- **informační technologie,**
 - počet ICT v organizacích,
 - počet zaměstnanců na IT pozicích,
- **sociální kapitál,**
 - míra kriminality v regionu,
 - počet dobrovolných sdružení,
- **kulturní kapitál,**
 - počet muzeí, knihoven a dalších kulturních institucí a počet návštěvníků,
- **regionální infrastruktura.**

Protože ještě nikdo nestanovil přesné ukazatele, pomocí nichž by bylo možné identifikovat konkrétní učící se region, **vyjádříme jednotlivé prvky** v jednom z regionů, který je za učící se považován - **Baden-Württembergu**. Na základě výsledků budeme moci potom stanovit číselné údaje, podle kterých se pokusíme určit, zda daný region je učícím se nebo má alespoň potenciál se jím stát.

3.1 Baden-Württemberg²⁶

Baden-Württemberg je třetí největší z 16 spolkových zemí Německa, rozkládá se na ploše 35 751 km² a má 10,7 milionů obyvatel (5,46 milionu žen a 5,29 milionu mužů, 301 obyvatel na km²). Baden-Württemberg je rozdělen do 4 správních obvodů, 12 krajů, 35 venkovských a 9 městských obvodů, sousedí s Francií, Švýcarskem a spolkovými zeměmi Porýní, Hesensko a Bavorsko. 4 správní obvody jsou Stuttgart, Karlsruhe, Freiburg a Tübingen.

Baden-Württemberg je velice dobře vybaven pro spolupráci a proti konkurenci mezi evropskými regiony. Existují zde různá napojení na evropské sousedy a partnerské regiony. Konkurenceschopnost je dána výhodnou pozicí ve středu Evropy, rozvinutým vzděláním a školením zaměstnanců nebo vysokým podílem výzkumných institucí.

3.1.1 Vzdělávání

Kvalifikace a kreativita obyvatel je v Baden-Württembergu ústředním tématem pro politiku vzdělávání a místní orgány každý rok vydávají na vzdělávání kolem 10 miliard eur. Tento region má téměř bezkonkurenční místo v oblasti učení, což platí jak pro základní a středoškolské, tak pro další vzdělávání a odbornou přípravu. A protože nabývá na významu také celoživotní vzdělávání, škála vzdělávacích zařízení se v tomto regionu neustále rozšiřuje.

Počet univerzit a vzdělávacích institucí v daném regionu

Baden-Württemberg má velice různorodou strukturu vysokoškolského vzdělávání. Celkem se v regionu nachází 79 institucí vyššího vzdělávání, které jsou rozmístěny po celém regionu. Proto je vysokoškolské vzdělání dostupné všem obyvatelům.

²⁶ Zpracováno dle: Baden-Württemberg [on-line]. 15. 4. 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.baden-wuerttemberg.de/>>.

Obrázek 2: Instituce vyššího vzdělávání v Baden-Württembergu

Zdroj: Baden-Württemberg - A Portrait of the German Southwest [on-line]. 15. 4. 2011. Dostupné na WWW: <http://www.baden-wuerttemberg.de/fm7/1899/081024_politische%20landeskunde_english%20version.pdf>.

V tomto regionu studuje na vysokoškolských institucích více než 300 tisíc mladých lidí, včetně cca 36 tisíc zahraničních studentů na 79 vysokých školách, což dokazuje, že Baden-Württemberg je velice vyhledávaným místem vysokoškolských studentů.

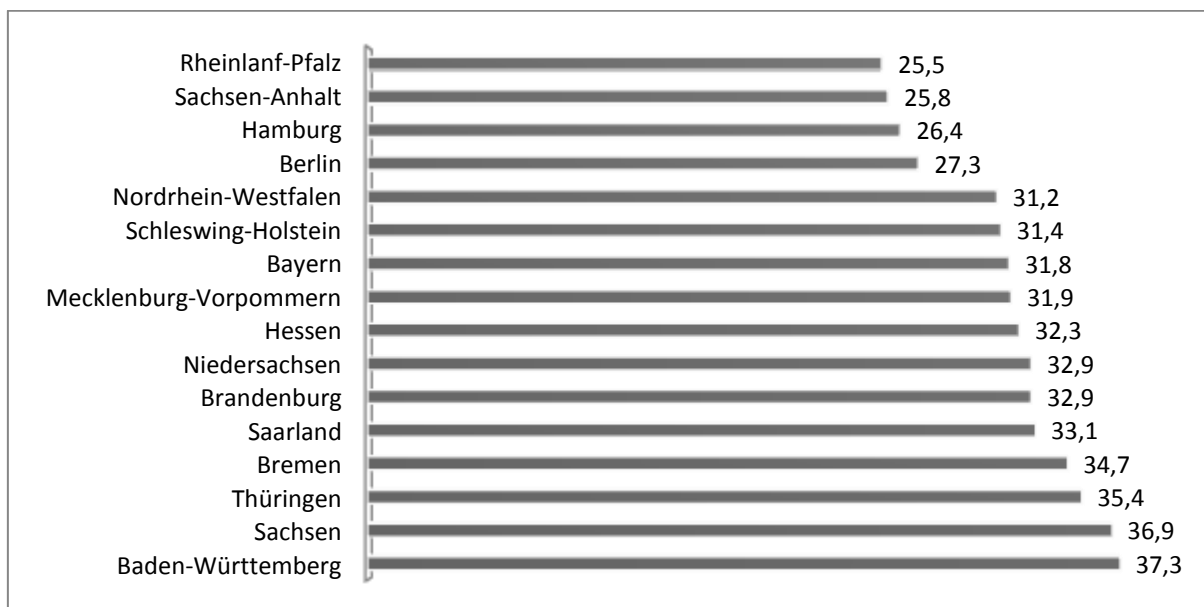
Tabulka 1: Druh a počet institucí vyššího vzdělávání v Baden-Württembergu

Druh vyššího vzdělání	Počet škol
Univerzity	9
Vyšší odborné školy	6
Umělecké akademie	10
Technické VŠ	23
Odborné vysoké školy	8
Soukromé VŠ	23
CELKEM	79

Zdroj: Vlastní zpracování

Procento vysokoškolských absolventů

Jak lze vidět v grafu, v Baden-Württembergu bylo v roce 2008 37,3 % vysokoškolských absolventů. Německý průměr je 32,1 %, takže tento region je co do počtu vysokoškolsky vzdělaných lidí nadprůměrný.

Graf 1: Procento vysokoškolských absolventů škol v roce 2008 ve vybraných regionech

Zdroj: Vlastní zpracování dle Zukunft Baden-Württemberg [on-line]. 17. 4. 2011. Dostupné na WWW: < <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/806210001.pdf>>.

Procento osob s různými stupni vzdělání

V následující tabulce je uvedeno procento osob s nižším středním (bez maturity), vyšším středním (s maturitou), terciárním vzděláním a osob podílejících se na celoživotním vzdělání. Pro učící se regiony je podstatný zejména počet osob s vysokoškolským vzděláním, které mohou pracovat ve znalostně náročných odvětvích, dále pak počet osob podílejících se na celoživotním vzdělávání, protože neustále zvyšují svou kvalifikaci a zdokonalují své schopnosti.

Tabulka 2: Procento osob s nižším středním, vyšším středním a terciárním vzděláním a osob podílejících se na celoživotním vzdělávání

Úroveň vzdělání/rok	2008	2009
Nižší střední vzdělání	15,9	15,7
Vyšší střední vzdělání	56,7	55,0
Terciární vzdělání	27,4	29,3
Celoživotní vzdělávání	8,8	8,8

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostat [on-line]. 17. 4. 2011. Dostupné na WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database>.

Dlouhodobým cílem vlády je v Baden-Württembergu podpora **celoživotního vzdělávání**, které probíhá v celé řadě vzdělávacích zařízení pro celoživotní vzdělávání – od místních večerních kurzů až po vysoké školy. Z tabulky je ale patrné, že ačkoli v jiných formách vzdělávání se Baden-Württemberg řadí na přední příčky mezi Evropskými regiony, v celoživotním vzdělávání poněkud zaostává. Pouhých 9 % obyvatel, kteří se podílejí na celoživotním vzdělání, je poměrně nízké číslo. V jiných evropských regionech, které se zaměřují na celoživotní vzdělávání svých obyvatel, se tato hodnota pohybuje kolem 25 %. Například regiony v Dánsku mají podíl obyvatel na celoživotním vzdělávání okolo 30 %.

3.1.2 Výzkum, vývoj a inovace

Baden-Württemberg je jedním z nejbohatších evropských regionů ve výzkumu a vývoji. Do výzkumu a vývoje jde kolem 4 % HDP – nejvyšší mezinárodní číslo. Největšími výzkumnými institucemi a mezinárodně uznávanými centry základního výzkumu v regionu jsou univerzity. Univerzity jsou domovem téměř 20 % všech výzkumných center, které jsou součástí Německé nadace pro výzkum. V Baden-Württembergu je soustředěna jedna čtvrtina

výzkumných kapacit německých národních výzkumných center. Více než sto veřejných výzkumných institucí je propojeno se státními vysokými školami. Efektivní infrastruktura vysokých a odborných škol a výzkumných center s různými oprávněními pro základní a aplikovaný výzkum má základní význam pro budoucnost státu.

Výdaje na výzkum a vývoj

Výdaje na výzkum a vývoj jsou poskytovány třem regionálním sektorům: podnikatelskému (soukromému), veřejnému sektoru a vysokoškolským institucím. Tyto výdaje jsou rozdělovány regionální vládou a směřují zejména do soukromého sektoru, kde jsou vývoj nových technologií a inovace nejintenzivnější. V Baden-Württembergu probíhá největší část výzkumu a vývoje na univerzitách, proto by bylo třeba posoudit rozdělení výdajů a vysokoškolským institucím poskytnou více zdrojů, aby se výzkum a vývoj mohl dále vyvíjet.

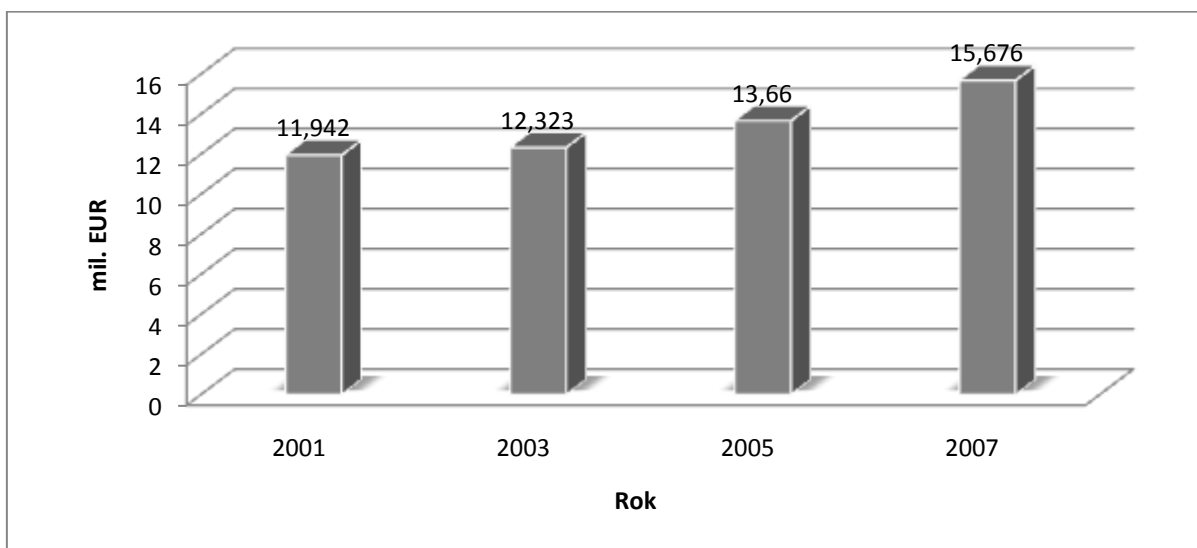
Tabulka 3: Výdaje na výzkum a vývoj 2001-2007 v milionech EUR

Miliony EUR/rok	2001	2003	2005	2007
Podnikatelský sektor	9,434	9,750	10,966	12,759
Veřejný sektor	1,250	1,217	1,350	1,394
Vysokoškolské vzdělávání	1,258	1,356	1,344	1,523
CELKEM	11,942	12,323	13,660	15,676

Zdroj: vlastní zpracování dle FuE-Intesität [on-line]. 17. 4. 2011. Dostupné na WWW: <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/VolkswPreise/Indikatoren/IX-FE_FuEausgaben.asp>.

Výdaje na výzkum a vývoj v Baden-Württembergu se od roku 2001 výrazně zvýšily ve všech sektorech. Největší jsou tyto výdaje v podnikatelském sektoru, v roce 2007 to bylo přes 12 milionů. Pro názornost je dále uveden ještě graf, na kterého lze vidět zvyšování výdajů na výzkum a vývoj v průběhu šesti let.

Graf 2: Výdaje na výzkum a vývoj 2001-2007 v mil. Euro

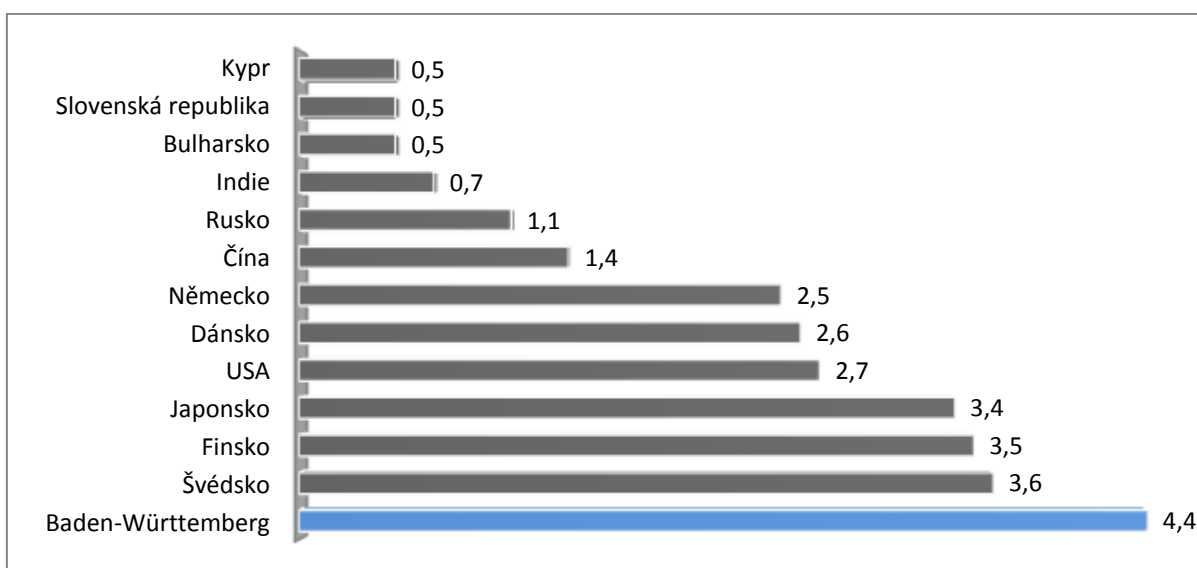

Zdroj: vlastní zpracování dle Zukunft Baden-Württemberg [on-line]. 18. 4. 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/806210001.pdf>>.

Intenzita výzkumu a vývoji ve vztahu k HDP

Na grafu je patrné, že v roce 2008 byly výdaje na výzkum a vývoj ve vztahu k celkovému HDP v Baden-Württembergu 4,4 %. V porovnání s jinými zeměmi je tato hodnota velmi vysoká, zejména oproti Německu jako celku, kde se podíl výdajů na výzkum a vývoj na celkovém HDP pohybuje okolo 2,5 %.

Graf 3: Intenzita výzkumu a vývoje v roce 2008 v procentech

Zdroj: vlastní zpracování dle Zukunft Baden-Württemberg [on-line]. 18. 4. 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/806210001.pdf>>.

Počet zaměstnanců ve výzkumu a vývoji, oblasti technologií a znalostních odvětvích

V letech 2008 a 2009 byly skoro 3 miliony obyvatel zaměstnány ve výzkumu a vývoji. To je zhruba 30 % z celkové populace v Baden-Württembergu. Počet zaměstnanců v oblasti technologií byl dokonce přes 5 milionů.

Tabulka 4: Počet osob ve výzkumu a vývoji

Ukazatel/rok	2008	2009
Počet zaměstnanců ve výzkumu a vývoji	2 691 000	2 935 000
Procento zaměstnanců ve výzkumu a vývoji na celkové populaci	32,5	35,5
Počet zaměstnanců v oblasti technologií a znalostních odvětví	5 095 000	5 291 000

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostat [on-line]. 18. 4. 2011. Dostupné na WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database>.

Počet patentů udělených v regionu

V Baden-Württembergu bylo v roce 2006 a 2007 uděleno přes 6 tisíc patentů, v roce 2007 je uvedena pouze prozatímní hodnota 3 873. Nejvíce patentů bylo uděleno v oblastech *high-tech* patentů, ICT patentů a biotechnologických patentů. Počet patentů značně souvisí s výzkumem, vývojem a inovacemi v regionu, důležitý je v této oblasti také počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, kteří napomáhají vzniku inovací a mohou přispívat k vývoji nových technologií a postupů.

Tabulka 3: Počet jednotlivých druhů patentů

Ukazatel/rok	2005	2006	2007 ²⁷
Počet udělených patentů celkem	6 113	6 187	3 873
Počet <i>high-tech</i> patentů	703	687	436
Počet ICT patentů	119	150	109
Počet biotechnologických patentů	103	120	56

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostat [on-line]. 18. 4. 2011. Dostupné na WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database>.

²⁷ Prozatímní hodnoty

Inovační index

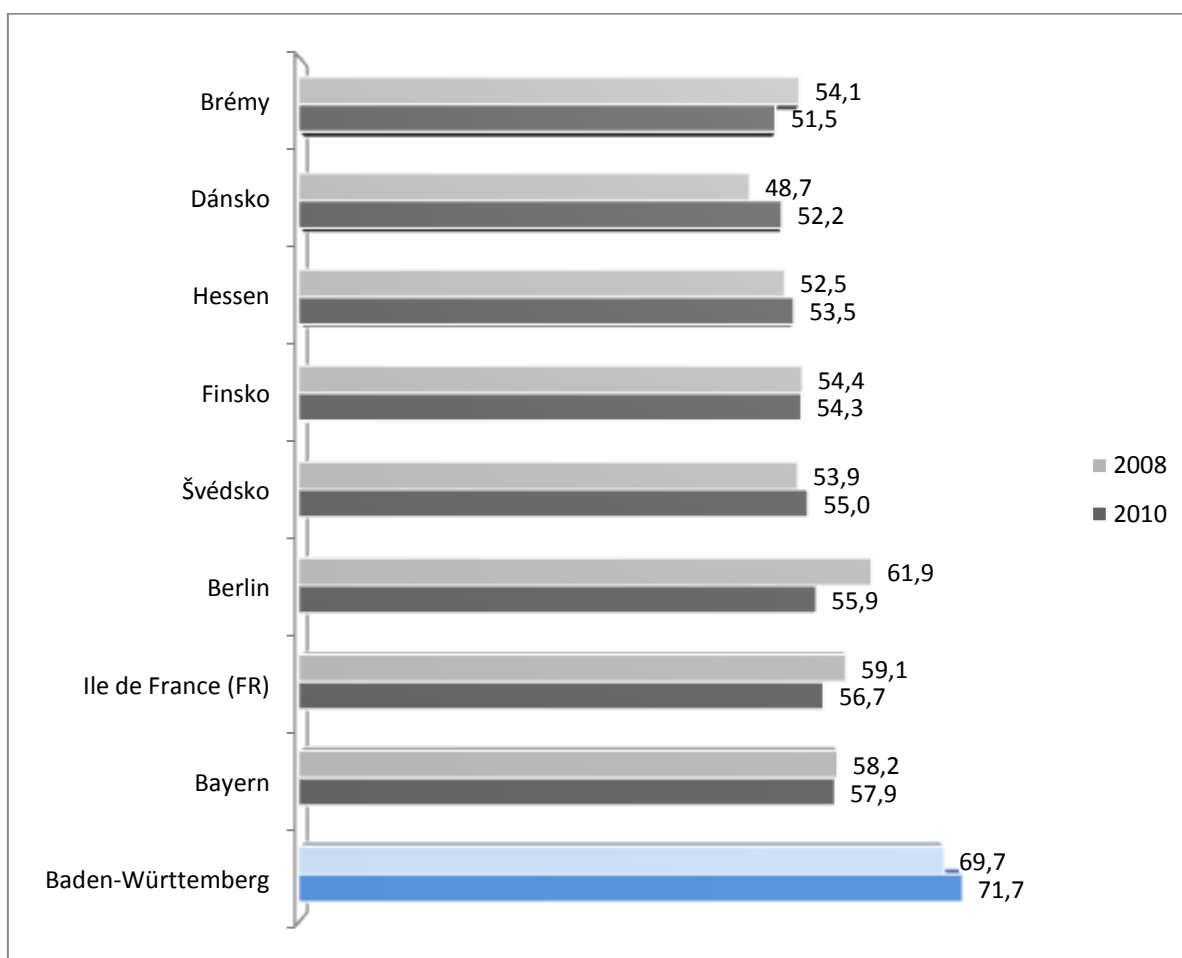
Baden-Württemberg je nejen v Německu, ale i v rámci EU regionem s nejvyšším inovačním potenciálem. To, že je tento region na nejvyšší pozici, je dáno obzvláště silnou technologickou základnou v zemi. **Inovační index** je ukazatelem inovativnosti regionu, ve vyspělých ekonomikách jsou inovace považovány za nezbytný základ pro růst zaměstnanosti. V Baden-Württembergu se tento index pohybuje okolo 70 %, což je oproti ostatním regionům poměrně vysoké procento.

Indikátory, které zahrnuje inovační index²⁸:

- počet vysokoškolsky vzdělaných osob na univerzitách orientovaných na inovace (na 1000 obyvatel),
- počet obyvatel nad 25 let s terciárním vzděláním (na 100 obyvatel),
- širokopásmové připojení (počet linek na 100 domácností),
- počet účastníků neformálního vzdělávání ve věku nad 15 let (na 100 obyvatel),
- veřejné výdaje na výzkum a vývoj (v % HDP),
- obchodní výdaje na výzkum a vývoj (v % HDP),
- podíl výzkumu a vývoje v high-tech průmyslu (v % z obchodních výdajů na výzkum a vývoj),
- výše dotací poskytnutých z programu Inovace (na 1000 MSP),
- podíl inovujících podniků v průmyslu (% všech podniků),
- podíl inovujících podniků ve službách (% všech podniků),
- investice do odvětví vyrábějící informační technologie,
- investice do ICT služeb,
- zaměstnanost v high-tech službách (% celkové pracovní síly),
- zaměstnanosti v high-tech průmyslu (% celkové pracovní síly),
- patentové přihlášky, užité vzory.

²⁸ Zpracováno dle: Hodnocení inovační výkonnosti regionů [on-line]. 18. 4. 2011. Dostupné na WWW: <http://is.muni.cz/do/1456/soubory/aktivity/mues/12119801/20100505ZitekHodnoceniInovacniVykonnostiRegionu.pdf>.

Graf 4: Inovační index v letech 2008 a 2010

Zdroj: vlastní zpracování dle Zukunft Baden-Württemberg [on-line]. 18. 4. 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/806210001.pdf>> a Innovationsindex [on-line]. 18. 4. 2011. Dostupné na WWW: <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/VolkswPreise/Indikatoren/IX-FE_innovatIndexLARG.asp>.

3.1.3 Klastry, podnikatelské sítě

Počet klastrů je důležitý ukazatel, protože naznačuje úroveň spolupráce podniků v regionu a vzájemné předávání znalostí, zkušeností, inovací a transfer technologií. Pokud podniky udržují vzájemné kontakty a vazby, mohou si pomáhat a nedochází k dualitě inovací nebo výsledků výzkumu a vývoje. To může podnikům ušetřit značné množství prostředků, které poté mohou využít k dalšímu rozvoji.

Počet klastrů v regionu

V regionu Baden-Württemberg se nachází 96 klastrů, což je velmi vysoký počet. Na mapě je vidět, že koncentrace klastrů na tomto území je opravdu vysoká. Nacházejí se zde klastry

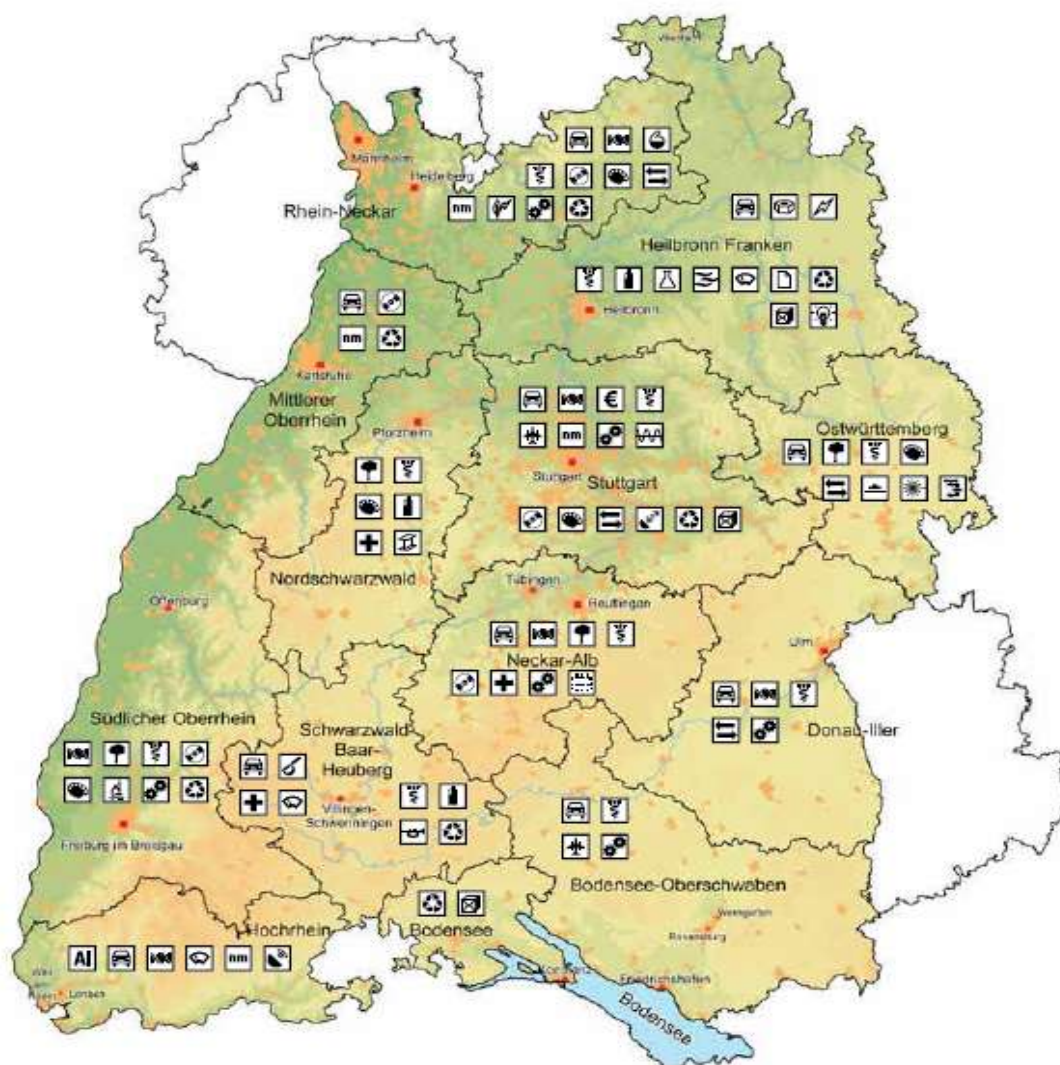
z oblasti automobilového průmyslu, biotechnologie, energetiky, informačních technologií, logistiky, farmaceutiky, atd.

Tabulka 4: Počet klastrů v Německu a Baden-Württembergu

Klastry	Baden-Württemberg
Klastry celkem	96
Klastrů na milion obyvatel	10

Zdroj: vlastní zpracování dle Regionaler Clusteratlas Baden-Württemberg [on-line]. 20. 4. 2011. Dostupné na WWW: <http://www.baden-wuerttemberg.de/fm7/1899/101102_Clusteratlas_2010.pdf>.

Obrázek 3: Klastry v regionu Baden-Württemberg

Zdroj: Regionaler Clusteratlas Baden-Württemberg [on-line]. 20. 4. 2011. Dostupné na WWW: <http://www.baden-wuerttemberg.de/fm7/1899/101102_Clusteratlas_2010.pdf>.

Počet podnikatelský sítí v regionu

Ačkoli je v Baden-Württembergu velké množství nejrůznějších podnikatelských sítí a podniky úzce spolupracují, neexistuje žádný dokument ani statistika, která by je kvantifikovala. Z dostupných dokumentů ale vyplývá, že podniky v Baden-Württembergu navzájem spolupracují a předávají si své znalosti a výsledky své práce.

3.1.4 Podniky

V oblasti Baden-Württembergu dominují malé a střední podniky, je zde 91, 4 firem s méně než 10 zaměstnanci. Velké firmy tvoří pouze 0,6 % z celkového počtu podniků, ale zaměstnávají přes 45 % veškerých zaměstnaných osob v regionu.

Počet podniků celkem

V Baden-Württembergu bylo v roce 2007 celkem 477 928 podniků s 3 583 964 zaměstnanci, v roce 2008 to bylo 486 665 podniků s 3 693 109 zaměstnanci.

Tabulka 5: Počet firem a jejich zaměstnanců v roce 2008

Druh podniku/ počet	Počet podniků	Počet zaměstnanců
Těžba nerostných surovin	283	4 375
Výrobní	46 783	1 408 712
Zásobování energií	3 417	30 379
Zásobování vodou, kanalizace a likvidace odpadu	1 800	8 582
Stavební	47 596	192 369
Prodej, údržba a opravy motorových vozidel	95 069	603 071
Doprava	15 428	116 188
Pohostinství	34956	88 666
IT podniky	16 695	139 931
Poskytování finančních a pojišťovacích služeb	9 964	122 787
Realitní firmy	46 897	21 232
Na volné noze	66 323	200 070
Poskytování dalších ekonomických služeb	19 991	163 181
Vzdělávání	7 823	83 473
Zdravotnická a sociální péče	28 870	390 145
Umění, zábava, rekreace	12 316	20 806

Ostatní služby	32 454	90 142
CELKEM	486 665	3 693 109

Zdroj: vlastní zpracování dle Unternehmen und Betriebe [on-line], 22. 4. 2011. Dostupné na WWW: <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/VolkswPreise/Landesdaten/UR_WAbschnitt.asp>.

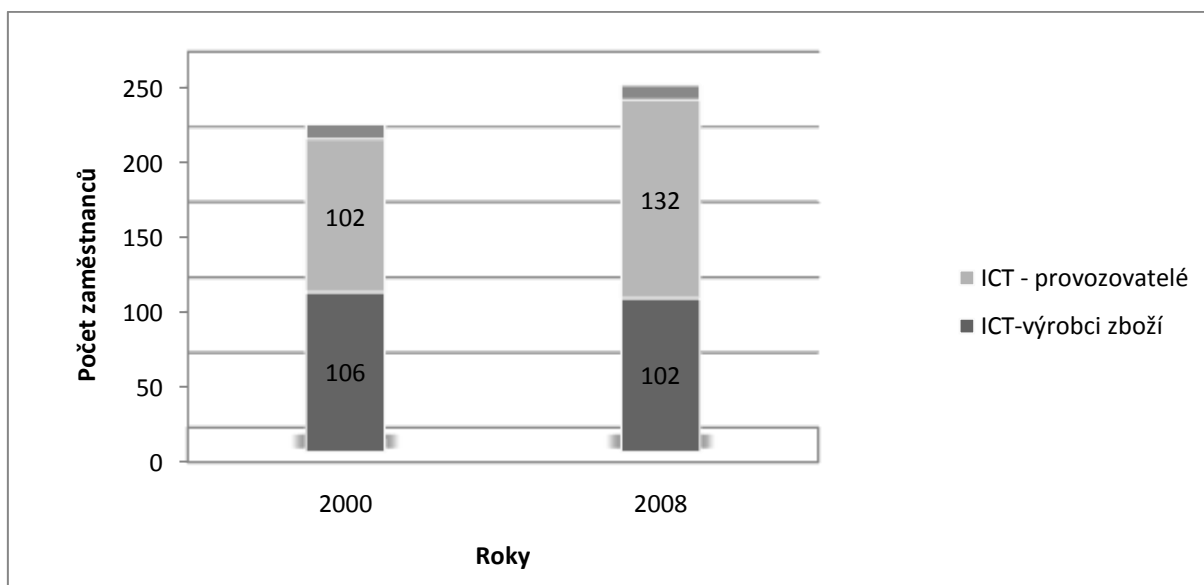
3.1.5 Informační technologie

Informační technologie jsou posledním ukazatelem, který zde bude uveden. Nová doba vyžaduje využívání informačních technologií a zdrojů, proto jsou důležité údaje o počtu zaměstnanců v tomto odvětví nebo počtu firem, které mají vlastní internetové stránky. Vypovídací hodnotu má také údaj o počtu domácností v regionu, které jsou připojeny na internet či počet osob v domácnosti využívající IT (ke studiu, k práci, atd.).

Počet zaměstnanců v ICT podnicích

Asi 230 000 obyvatel je zaměstnáno v ICT podnicích. Jihozápad je celostátně významné místo pro informační technologie, v oblasti ICT zde pracuje více než 18% osob z celkového počtu pracujících v ICT po celém území Německa.

Graf 5: Počet zaměstnanců v odvětví ICT v letech 2000-2008 v tisících

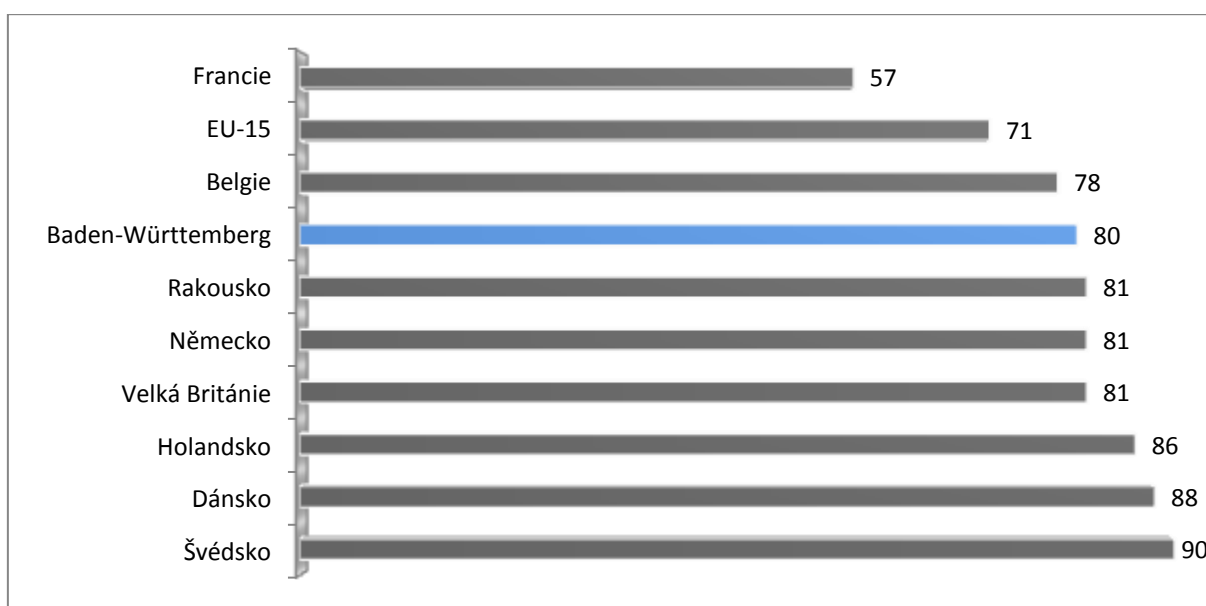

Zdroj: vlastní zpracování dle ICT Business and Creative Industries in Baden-Württemberg [on-line], 22. 4. 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/806209005.pdf>>.

Firmy s vlastními internetovými stránkami

Firem v Baden-Württembergu, které mají vlastní internetové stránky je opravdu hodně, hodnoty se pohybuje kolem 80 %. Z grafu je ale patrné, že dnes už tento ukazatel téměř všude v Evropě přesahuje alespoň 70 %, pouze Francie s 57 % v tomto ohledu poněkud zaostává.

Graf 6: Firmy s vlastním internetovými stránkami v % v roce 2008

Zdroj: vlastní zpracování dle Zukunft Baden-Württemberg [on-line]. 22. 4. 2011. Dostupné na WWW: <<http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/806210001.pdf>>.

3.2 Souhrnná data

V další části jsou veškerá data uvedená výše pro přehlednost shrnuta v jedné tabulce.

Tabulka 6: Souhrnná data pro Baden-Württemberg

Ukazatel	Hodnota
HDP	362 920 000
HDP na obyvatele	33 800
Míra zaměstnanosti	74,4 %
Počet univerzit a institucí vyššího vzdělávání	79
Počet VŠ institucí na milion obyvatel	8
Počet studentů celkem	2 298 107
Počet studentů na VŠ	309 894
Počet zahraničních studentů na VŠ	36 000
Absolventi vysokých škol	37,3 %
Osob se středním vzděláním bez maturity	15,7 %
Osob se středním vzděláním s maturitou	55,0 %
Osob s vysokoškolským vzděláním	29,3 %
Počet osob ve věku 20-64 let s vyšším sekundárním nebo terciárním vzděláním	84,3 %
Osob podílejících se na celoživotním vzdělávání	8,8 %
Výdaje na výzkum a vývoj	15 676 000
Podíl výdajů na VaV na HDP	4,4 %
Počet osob ve výzkumu a vývoji	2 935 000
Podíl osob ve VaV na celkové populaci	35,5 %
Počet zaměstnanců v oblasti technologií a znalostních odvětvích	5 408 000
Počet udělených patentů	6 187
Počet patentů na milion obyvatel	576
Inovační index	71,7 %

Počet klastrů	96
Počet klastrů na milion obyvatel	10
Počet podniků	486 665
Počet zaměstnanců	3 688 220
Počet zaměstnanců v odvětví ICT	234 000
Firmy s vlastními internetovými stránkami	80 %

Zdroj: vlastní zpracování

Pro srovnání byly náhodně vybrány dva regiony z Evropy: **Bassin Parisien** (Pařížská pánev) a **Severovýchodní Itálie**. Dále budou uvedeny tabulky s hodnotami některých významných ukazatelů pro tyto dva regiony. Na základě těchto údajů budou potom porovnány s učícím se regionem Baden-Württemberg a bude vyhodnocen jejich aktuální stav oproti tomuto regionu. Budou posouzeny hodnoty, ve kterých tyto dva regiony vykazují znaky učícího se regionu, ale také ty, v nichž regiony zaostávají a ve kterých by se měly zlepšit. Poté bude naznačeno, zda tyto regiony mohou být učícími se.

Bassin Parisien

Bassin Parisien neboli Pařížská pánev je centrální oblastí Francie. Jeho rozloha je téměř 150 000 km² a žije zde přes 10 milionů obyvatel. Součástí tohoto regionu jsou Ile de France, Picardie, Champagne-Ardenne, Basse-Normandie a Haute-Normandie.

Tabulka 7: Souhrnná data pro Bassin Parisien

Ukazatel	Hodnota
Rozloha	145 645 km ²
Počet obyvatel	10 726 388
HDP	279 707 000
HDP na obyvatele	26 100
Míra zaměstnanosti	64,7 %
Počet univerzit	31
Počet studentů celkem	2 356 411

Počet studentů na VŠ	264 125
Osob se středním vzděláním bez maturity	33,5 %
Osob se středním vzděláním s maturitou	44,1 %
Osob s vysokoškolským vzděláním	22,4 %
Počet osob ve věku 20-64 let s vyšším sekundárním nebo terciárním vzděláním	66,5 %
Osob podílejících se na celoživotním vzdělávání	5,7 %
Výdaje na výzkum a vývoj	3 564 000
Podíl výdajů na VaV na HDP	1,2 %
Počet osob ve výzkumu a vývoji	1 950 000
Podíl osob ve VaV na celkové populaci	25,6 %
Počet zaměstnanců v oblasti technologií a znalostních odvětvích	4 468 000
Počet udělených patentů	883
Počet patentů na milion obyvatel	83
Inovační index	40% ²⁹
Počet klastrů	14
Počet klastrů na milion obyvatel	1,4

Zdroj: vlastní zpracování

Severovýchodní Itálie

Tato oblast na severovýchodě území se rozkládá na cca 62 000 km² a žije zde 11, 5 milionu obyvatel. Její součástí jsou Provincie Bolzano, Emilia-Romagna, Veneto, Provincie Trento, Friuli-Venezia Giulia.

²⁹ HOLANDERS, H. European Regional Innovation Scoreboard: European Trend Chart on Innovation, Technical Paper, Brussels, 2006 [on-line]. 22. 4. 2011. Dostupné na WWW: <http://www.google.com/url?sa=D&q=http://www.proinno-europe.eu/pdf/eis_2006_regional_innovation_scoreboard.pdf&usg=AFQjCNGIwhNBzYfG4C4XT2NBb6If5Rn9gg>.

Tabulka 8: Souhrnná data pro Severovýchodní Itálii

Ukazatel	Hodnota
Rozloha	61 981 km ²
Počet obyvatel	11 552 212
HDP	357 400 000
HDP na obyvatele	31 300
Míra zaměstnanosti	66,3 %
Počet univerzit	13
Počet studentů celkem	1 987 548
Počet studentů na VŠ	333 336
Osob se středním vzděláním bez maturity	42,4 %
Osob se středním vzděláním s maturitou	43,3 %
Osob s vysokoškolským vzděláním	14,3 %
Počet osob ve věku 20-64 let s vyšším sekundárním nebo terciárním vzděláním	57,6 %
Osob podílejících se na celoživotním vzdělávání	6,7 %
Výdaje na výzkum a vývoj	4 018 000
Podíl výdajů na VaV na HDP	1,14 %
Počet osob ve výzkumu a vývoji	1 967 000
Podíl osob ve VaV na celkové populaci	22,7 %
Počet zaměstnanců v oblasti technologií a znalostních odvětvích	5 109 000
Počet udělených patentů	1 110
Počet patentů na milion obyvatel	99
Inovační index	44 %
Počet klastrů	31
Počet klastrů na milion obyvatel	2,7

Zdroj: vlastní zpracování

Protože konkrétní postup nebo pravidlo, jak identifikovat učící se region neexistuje, pokusíme se na základě jednoho učícího se regionu stanovit minimální hodnoty ukazatelů potřebných pro to, aby **region mohl být nebo se mohl stát učícím se**.

Některé ukazatele jsou významnější, jiné méně. Vzhledem k tomu, že pro učící se regiony je charakteristický jejich vztah k inovacím a inovativní schopnost, za důležité lze považovat ukazatele, které s inovacemi nějak souvisí nebo podporují jejich vznik a rozvoj, případně využívání v podnicích. Jak bylo uvedeno v teoretické části, hlavní podmínkou vzniku a vývoje učících se regionů je inovativní prostředí a přechod ke znalostní společnosti (tedy rozvoj vzdělanosti). Na základě toho bylo vybráno 9 hlavních ukazatelů, pomocí nichž porovnáme regiony Bassin Parisien a Severovýchodní Itálii s učícím se regionem Baden-Württemberg. Pro každý z těchto ukazatelů se poté pokusíme stanovit minimum nutné pro to, aby se region mohl zařadit mezi učící se.

Vybrané ukazatele:

- inovační index (inovační výkonnost regionů),
- výdaje na výzkum a vývoj,
- podíl výdajů na výzkum a vývoj na HDP,
- počet patentů na milion obyvatel,
- počet klastrů na milion obyvatel,
- počet univerzit a vysokoškolských institucí,
- počet vysokoškolských studentů,
- procento osob s terciárním vzděláním,
- procento osob podílejících se na celoživotním vzdělání.

Inovativnost regionu může být nejlépe vyjádřena pomocí inovačního indexu, který vyjadřuje inovační intenzitu a výkonnost regionu. Zlepšení inovačního prostředí napomáhají další indikátory jako například vysoké výdaje na výzkum a vývoj, podíl výdajů na výzkum a vývoj na HDP nebo počet patentů a klastrů v regionu. Čím vyšší jsou výdaje na výzkum a vývoj, tím větší možnosti podniky mají, protože mohou investovat do vývoje nových technologií, postupů práce nebo zvyšovat počet zaměstnanců na znalostně náročných pozicích. Ti potom

mohou vytvářet více nových myšlenek, což vede např. ke zvyšování počtu patentů, jež jsou výsledkem inovací.

Velice důležité jsou také klastry, jejichž prostřednictvím dochází ke spolupráci podniků a jejich síťování. Tato vzájemná spolupráce vede k transferu technologií, předávání znalostí a zkušeností mezi podniky v klastrech a jednotlivými klastry navzájem nebo k meziregionální spolupráci.

Přechod ke znalostní společnosti závisí na ochotě a motivaci obyvatel v regionu učit se. Proto je tedy důležitý počet vysokých škol, vysokoškolských studentů, procento osob s terciárním vzděláním a procento osob podílejících se na celoživotním vzdělávání. Ochota obyvatelstva dále se vzdělávat i v dospělosti vede k rozšiřování jejich znalostí a obzorů, což může mít vliv na zvyšování počtu inovací v regionu (a tedy i zvyšování inovačního indexu).

3.3 Porovnání významných ukazatelů

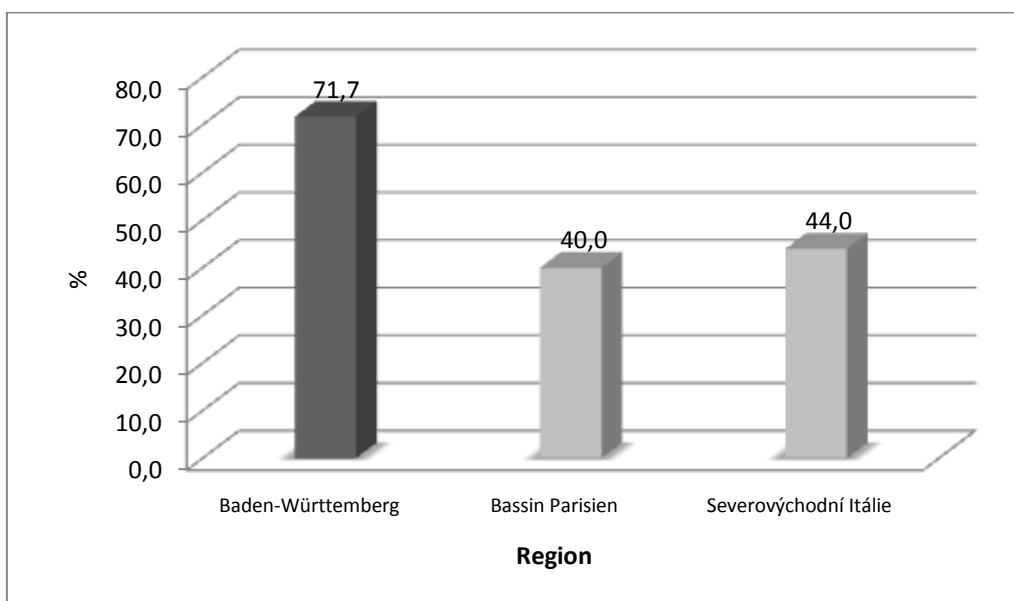
V další části práce budou porovnány výše uvedené tři regiony z hlediska ukazatelů, které jsou nejvýznamnější pro vznik učících se regionů.

Tabulka 9: Inovační index

Region	Inovační index
Baden-Württemberg	71,7 %
Bassin Parisien	40,0 %
Severovýchodní Itálie	44,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 7: Inovační index

Zdroj: vlastní zpracování

Jak z tabulky, tak z grafu je patrné, že inovační výkonnost Baden-Württembergu značně převyšuje další dva regiony. Přesto se Bassin Parisien a Severovýchodní Itálie s 40 % řadí mezi nadprůměrné regiony v inovační výkonnosti. Inovační index nejhorších evropských regionů se pohybuje mezi 10 a 20 % (řecké regiony 10 %, maďarské regiony 20 %). Můžeme konstatovat, že v oblasti inovační výkonnosti by učící se regiony měly dosahovat alespoň 40 %, protože indikátory, které se skrývají v inovačním indexu, jsou velmi důležité pro rozvoj

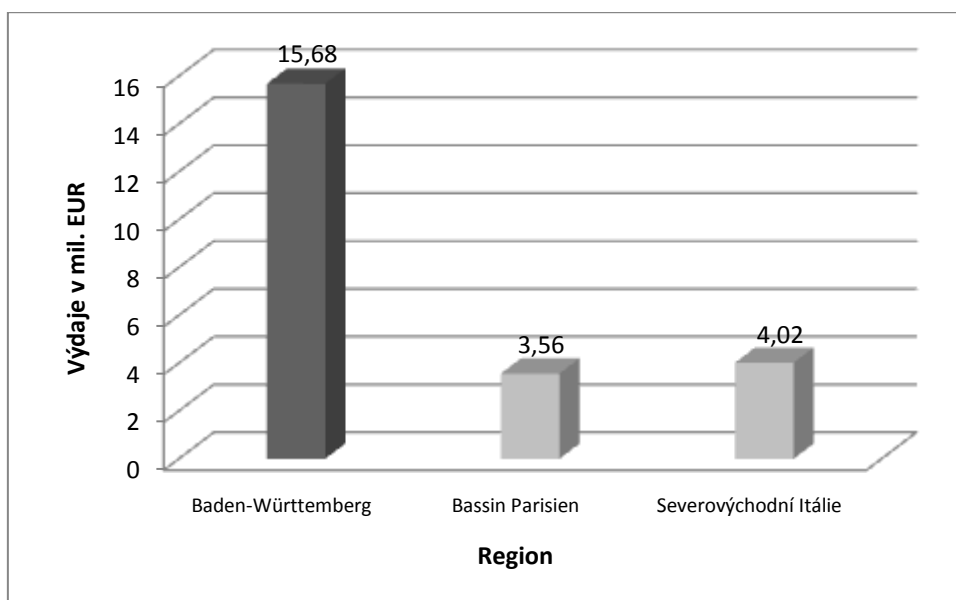
regionu a inovace jsou jedním z nejdůležitějších prvků v učících se regionech. V této oblasti tedy oba porovnávané regiony požadovanou minimální hodnotu splňují.

Tabulka 10: Výdaje na výzkum a vývoj

Region	Výdaje na VaV
Baden-Württemberg	15 676 000
Bassin Parisien	3 564 000
Severovýchodní Itálie	4 018 000

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 8: Výdaje na výzkum a vývoj v milionech EUR

Zdroj: vlastní zpracování

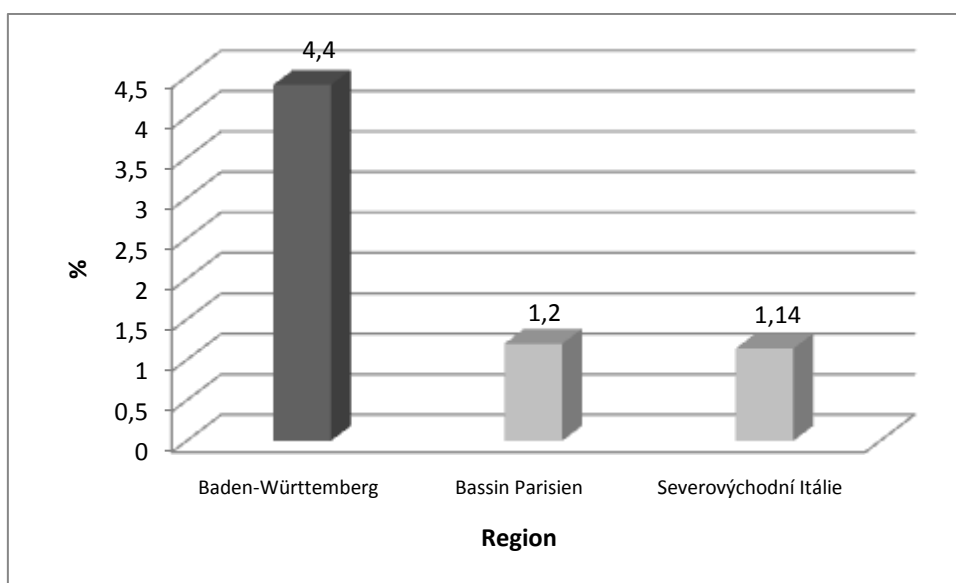
Jak je vidět podle údajů z Eurostatu, výdaje na výzkum a vývoj se v Baden-Württembergu pohybují okolo 16 milionů EUR, což je oproti ostatním dvěma regionům opravdu hodně. Výdaje ve francouzském i italském regionu jsou zhruba stejné, kolem 4 milionů EUR. Vzhledem k rozloze Bassin Parisien by se dalo předpokládat, že zde budou tyto výdaje podstatně vyšší. Výdaje v Baden-Württembergu jsou opravdu značně nadprůměrné, protože většina evropských regionů poskytuje na výzkum a vývoj kolem 1 milionu EUR. Pouze jeden evropský region, Bayern (12,2 mil.), převyšuje ve výdajích na výzkum a vývoj 10 milionů EUR jako Baden-Württemberg.

Tabulka 11: Podíl výdajů na výzkum a vývoj na HDP

Region	Podíl výdajů na VaV na HDP
Baden-Württemberg	4,40 %
Bassin Parisien	1,20 %
Severovýchodní Itálie	1,14 %

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 9: Podíl výdajů na výzkum a vývoj na HDP

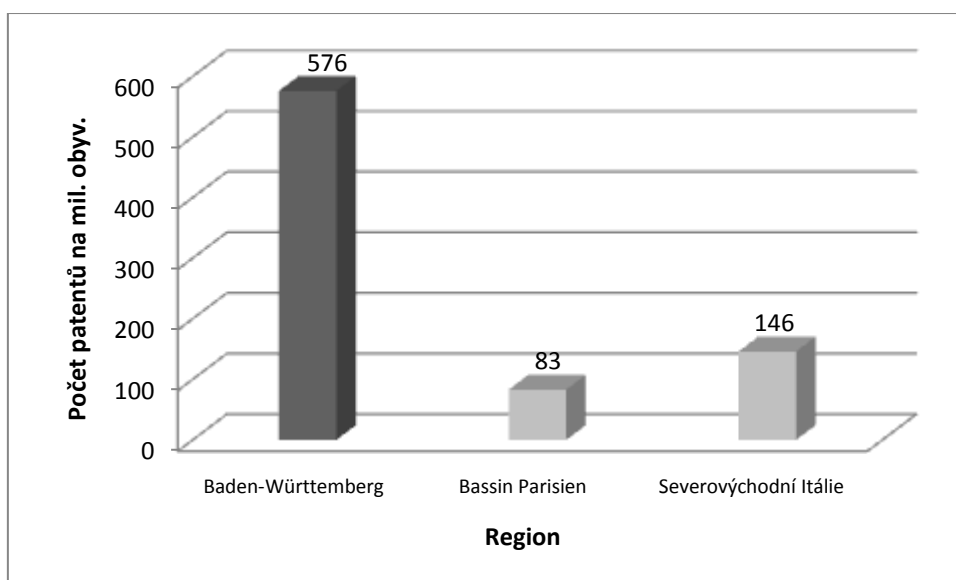
Zdroj: vlastní zpracování

Podíl výdajů na výzkum a vývoj na HDP pouze doplňuje předchozí informace a potvrzuje, že regionální vláda v Baden-Württembergu uvolňuje na výzkum a vývoj opravdu vysoké částky. Následkem toho je dosahována vysoká úroveň inovativní schopnosti regionu, protože výzkum a vývoj s inovacemi přímo souvisí. Cílem Evropské unie bylo, aby všechny země evropského prostoru dosáhly ve výdajích na výzkum a vývoj alespoň 3 % HDP, ale tento cíl ve většině zemí nebyl dosažen. Ve většině evropských regionů se podíl výdajů na výzkum a vývoj pohybuje mezi 1 a 2 %. Proto můžeme říci, že mezi evropskými regiony se Bassin Parisien ani Severovýchod Itálie nevedou špatně. Je ale třeba říci, že vzhledem k důležitosti tohoto ukazatele pro učící se regiony by minimální hodnota podílu výdajů na výzkum a vývoj v učících se regionech měla přesahovat 2 %. Tím se oba porovnávané regiony posouvají pod minimální hodnotu a bylo by třeba, aby regionální vlády vydávaly do této oblasti více prostředků.

Tabulka 12: Počet patentů

Region	Podíl patentů na milion obyvatel
Baden-Württemberg – patentů celkem	6 187
- patentů na mil. obyv.	576
Bassin Parisien – patentů celkem	883
- patentů na mil. obyv.	83
Severovýchodní Itálie - patentů celkem	1 620
- patentů na mil. obyv.	146

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 10: Počet patentů na milion obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování

Počet patentů v Baden-Württembergu vykazuje opět velmi vysokou hodnotu, kterou další dva regiony nedosahují ani z poloviny. Tento ukazatel je v regionu Bassin Parisien poměrně nízký, počet patentů na milion obyvatel regionu nedosahuje ani úrovně 100. Počet patentů na milion obyvatel se u většiny evropských regionů pohybuje okolo 150 až 200, proto lze říci, že Bassin Parisien vykazuje podprůměrnou hodnotu. Podle Eurostatu v této oblasti tento region poněkud stagnuje, počet patentů v jednotlivých letech střídavě stoupá a klesá (hodnoty mezi 77 a 90 patenty). Naopak v Severovýchodní Itálii lze spatřovat neustálé zvyšování počtu

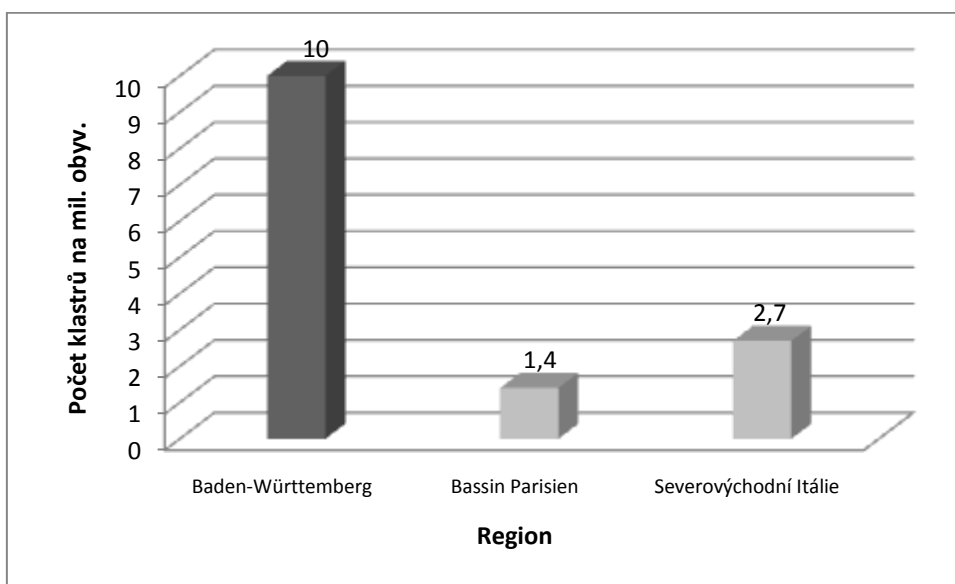
patentů. Například v roce 2001 byl počet patentů 123, v roce 2003 to bylo 130 a v roce 2006 už to bylo 146 patentů na milion obyvatel.

Tabulka 13: Počet klastrů

Region	Počet klastrů na milion obyvatel
Baden-Württemberg – klastrů celkem	96
- klastrů na mil. obyv.	10
Bassin Parisien – klastrů celkem	14
- klastrů na mil. obyv.	1,4
Severovýchodní Itálie – klastrů celkem	31
- klastrů na mil. obyv.	2,7

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 11: Počet klastrů na milion obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování

V Baden-Württembergu je počet klastrů opravdu vysoký, hodnota dosahuje téměř 10 klastrů na milion obyvatel. Oba porovnávané regiony vykazují velice nízké hodnoty tohoto ukazatele, v Severovýchodní Itálii nedosahuje počet ani jeden klastr na milion obyvatel. Protože údaj z Baden-Württembergu je opravdu vysoký, nelze stanovovat příliš vysokou laťku pro

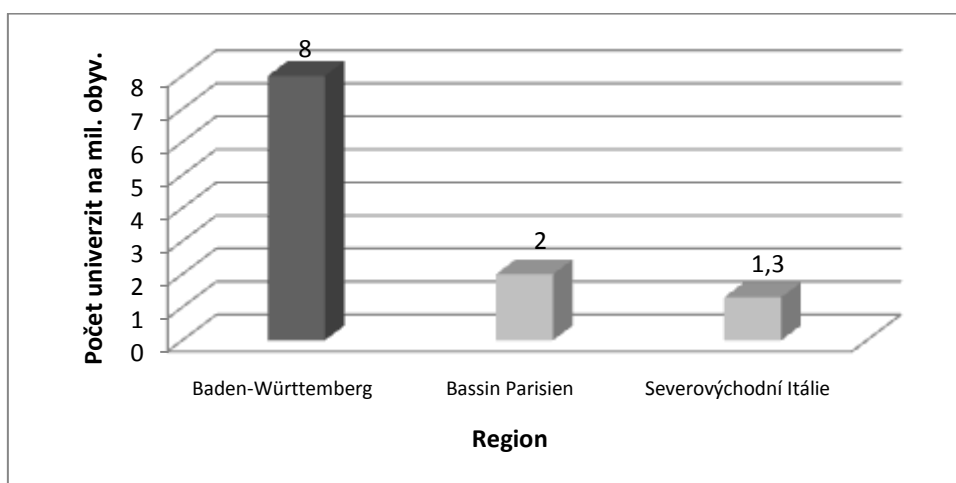
potenciální učící se regiony. U regionů s potenciálem stát se učícími se, by neměl počet klastrů na milion obyvatel klesnout pod hodnotu 3, proto lze konstatovat nedostatečné množství u obou porovnávaných regionů. Bylo by třeba tento počet zvyšovat a dosáhnou alespoň minimální požadované hodnoty. Ačkoli je zde vyjádřen počet klastrů v daných regionech, tato hodnota nezahrnuje klastrové iniciativy. Ty jsou obdobou klastrů, ale neexistuje žádná studie, v níž by jejich počet byl kvantifikován. Klastrových iniciativ a různých seskupení tomu podobných je ve všech regionech velké množství, ale konkrétní hodnoty vyjádřit nelze.

Tabulka 14: Počet VŠ institucí

Region	Počet univerzit
Baden-Württemberg - celkem	79
- na mil. obyv.	8
Bassin Parisien - celkem	31 ³⁰
- na mil. obyv.	2
Severovýchodní Itálie - celkem	13
- na mil. obyv.	1,3

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 12: Počet VŠ institucí na milion obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování

³⁰ Zpracováno dle: Universités et fonctionnements du Bassin parisien [on-line]. 19. 4. 2011. Dostupné na WWW: <<http://mappemonde.mgm.fr/num20/articles/art08401.html>>.

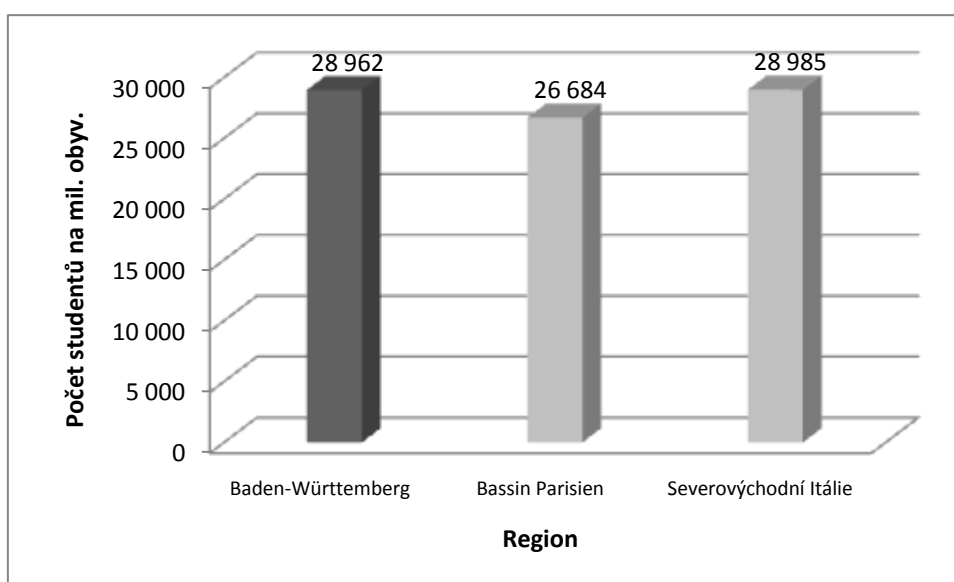
Počet vysokoškolských institucí je poněkud zavádějící ukazatel, protože není zohledněna velikost a kapacita daných zařízení. Ačkoli je v Severovýchodní Itálii pouze cca 1 univerzita na milion obyvatel, může každá z těchto univerzit přijmout více studentů než univerzity v Baden-Württembergu. V některých státech jsou tato zařízení soustředěna do větších celků, které jsou ale označovány za jednu vysokoškolskou instituci. Také zde není zohledněna kvalita těchto zařízení, proto je ukazatel nevyovídající pro tuto analýzu.

Tabulka 15: Počet vysokoškolských studentů

Region	Počet VŠ studentů
Baden-Württemberg – VŠ celkem	309 894
- VŠ na mil. obyv.	28 962
Bassin Parisien – VŠ celkem	264 125
- VŠ na mil. obyv.	25 684
Severovýchodní Itálie - VŠ celkem	333 336
- VŠ na mil. obyv.	28 985

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 13: Počet VŠ studentů na milion obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování

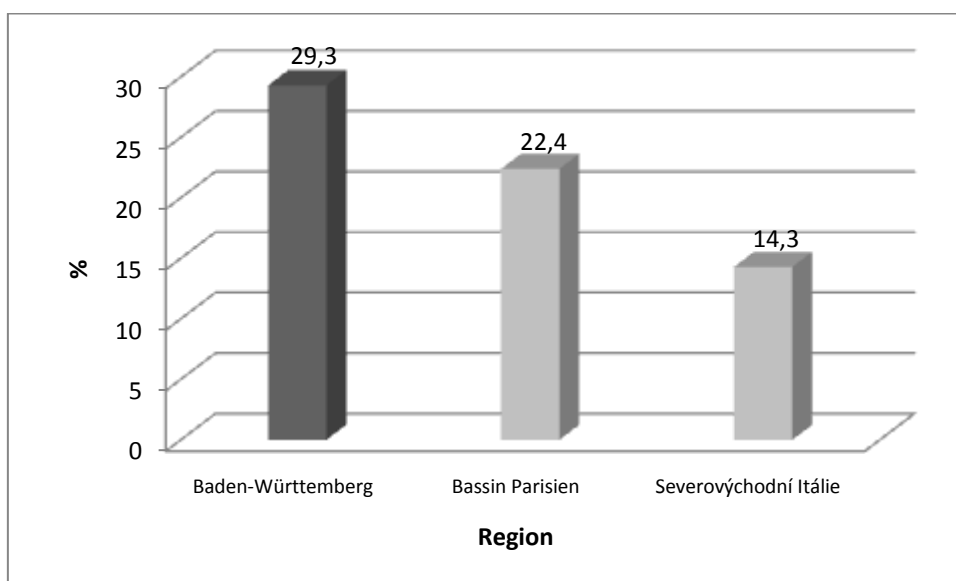
Počet studentů na VŠ je ve všech třech regionech podobný. Současný trend vede k tomu, že zájem o studium na vysokých školách neustále roste a tím roste i počet studentů. Minimální hodnotu lze v tomto ohledu stanovit těžko, protože počet studentů závisí také na kvalitě vysokoškolských institucí a poskytovaného vzdělání v regionu. Také lze říci, že příliš vysoký počet vysokoškolských studentů zapříčiňuje po jejich vystudování nedostatek manuálních pracovníků.

Tabulka 16: Procento osob s terciárním vzděláním

Region	% obyvatel s terciárním vzděláním
Baden-Württemberg	29,3
Bassin Parisien	22,4
Severovýchodní Itálie	14,3

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 14: Procento osob s terciárním vzděláním

Zdroj: vlastní zpracování

Počet obyvatel v regionu, kteří dosáhli vysokoškolského vzdělání je velmi důležitým ukazatelem pro další vývoj regionu. Osoby s terciárním vzděláním mohou být zaměstnány na vedoucích pozicích ve firmách a podněcovat tedy vznik inovací. Dále mohou být na různých pozicích v oblastech výzkumu a vývoje a mohou tedy produkovat své myšlenky a nápady, které vedou k vývoji nových technologií a vynálezů. Protože průměr evropských regionů se

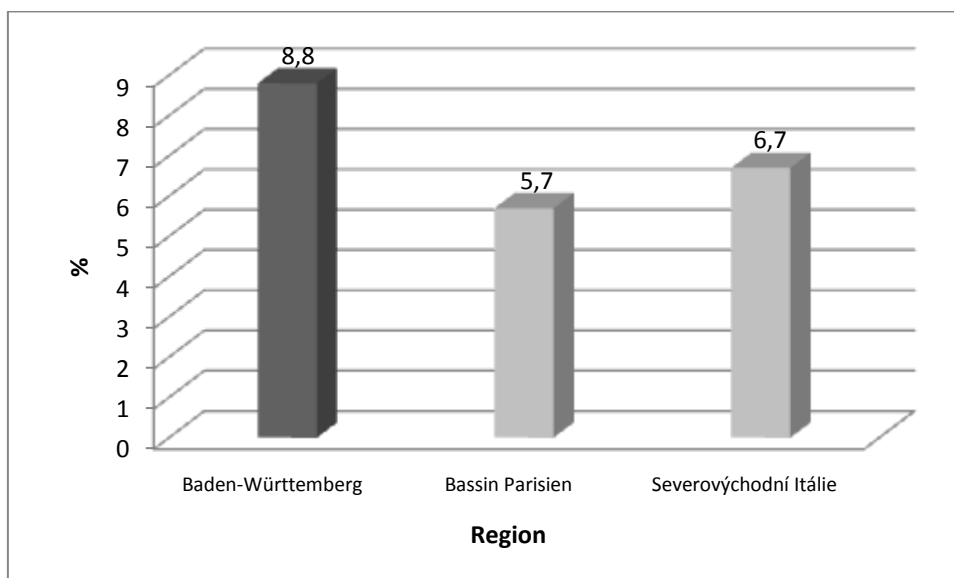
pohybuje někde okolo 25 %, měly by regiony dosahovat minimální hodnoty alespoň 20 %. Z grafu je vidět, že Baden-Württemberg a Bassin Parisien tohoto minima dosahují, ale terciárně vzdělaných lidí v Severovýchodní Itálii je opravdu málo.

Tabulka 17: Procento osob podílejících se na celoživotním vzdělání

Region	% obyvatel podílejících se na CŽV
Baden-Württemberg	8,8
Bassin Parisien	5,7
Severovýchodní Itálie	6,7

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 18: Procento obyvatel podílejících se na celoživotním vzdělávání

Zdroj: vlastní zpracování

Stejně jako počet osob s terciárním vzděláním je důležitý i ukazatel procenta dospělých obyvatel v regionu, kteří se podílejí na celoživotním vzdělání. Jsou to obyvatelé, kteří jsou ochotni se dále vzdělávat, ať už na vysokých školách, nebo v různých vzdělávacích institucích a centrech. Zvyšují tím svou kvalifikaci, prohlubují znalosti a rozvíjejí dovednosti. V regionu, jehož obyvatelé jsou nakloněni myšlence se dále vzdělávat je pravděpodobné, že znalosti získané dalším studiem nebo praxí budou využity ve prospěch inovací a výzkumu a vývoje v soukromém sektoru. Ve srovnávaných regionech se procento obyvatel podílejících se na celoživotním vzdělávání pohybuje od 5 do 9 %, což není příliš mnoho. V evropských zemích,

kteřé tomuto fenoménu dnešní doby věnují značnou pozornost, je tento ukazatel mnohem vyšší (Dánsko 30 %, Finsko 23 %, Švédsko 22 %, Nizozemí 17 %, Rakousko 15 %, atd.). V oblasti celoživotního vzdělávání by tedy srovnávané regiony měly posílit a věnovat větší pozornost motivaci obyvatelstva k dalšímu vzdělávání. Celkově lze říci, že minimální hodnota tohoto ukazatele by se měla pohybovat okolo 10 %, tohoto minima ale většina evropských regionů nedosahuje.

3.4 Rekapitulace výsledků analýzy

Na základě údajů uvedených v předchozím textu byla vytvořena tabulka, ve které je uveden ukazatel a jeho minimální hodnota pro zařazení regionu mezi učící se. Dále je u jednotlivých regionů zaznamenáno, zda této minimální hodnoty u daného ukazatele dosahují.

Tabulka 19: Shrnutí výsledků

Ukazatel	Minimum pro zařazení mezi UcR	Baden-Württemberg		Bassin Parisien		SV Itálie	
		Hodnota ukazatele	Splněno	Hodnota ukazatele	Splněno	Hodnota ukazatele	Splněno
Inovační index	40 %	71,7 %	ANO	40 %	ANO	44 %	ANO
Podíl výdajů na VaV na HDP	2 %	4,4 %	ANO	1,2 %	NE	1,14%	NE
Počet patentů na mil. obyv.	150	576	ANO	83	NE	146	ANO
Počet klastrů na mil. obyv.	5	10	ANO	1,4	NE	2,7	NE
Procento osob s terciárním vzděláním	20 %	29,3 %	ANO	22,4 %	ANO	14,3 %	NE
Procento osob podílejících se na CŽV	10 %	8,8 %	NE	5,7 %	NE	6,7 %	NE

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky uvedené výše je patrné, že Baden-Württemberg se skutečně řadí mezi učící se regiony. Jediná minimální hodnota, která v tomto regionu není dosažena, je procento obyvatel podílejících se na celoživotním vzdělávání. Z programu regionální vlády v tomto regionu ale vyplývá, že této oblasti věnuje značnou pozornost a lze tedy předpokládat, že

v budoucnu se hodnota tohoto ukazatele bude neustále zvyšovat. Ve většině ostatních ukazatelů Baden-Württemberg dosahuje nadprůměrných hodnot, některé rozdíly mezi minimální hodnotou a hodnotou v Baden-Württembergu jsou opravdu značné.

Regiony Bassin Parisien a Severovýchod Itálie **obstály** pouze **ve dvou ukazatelích**, ale zejména **minimální hodnoty inovačního indexu**, který lze považovat za nejvýznamnější ukazatel pro učící se regiony, **dosáhly oba regiony**. Také ve většině oblastí vykazují tyto oblasti **rostoucí trend a minimálním hodnotám se přibližují**. Lze v nich tedy spatřovat jistý **potenciál do budoucna** přibližovat se k inovativní a znalostní společnosti. Nelze přímo říci, že tyto regiony se v budoucnu stanou učícími se, ale jestliže budou regionální vlády, firmy a obyvatelé této oblasti věnovat pozornost, určitou možnost stát se učícími se tu spatřit můžeme.

Ukazatele, které jsou uvedeny v tabulce, byly vybrány na základě rešerše odborné literatury. V mnoha ohledech se názory jednotlivých autorů liší, ale všichni se shodují na tom, že **nejdůležitějšími prvky učících se regionů** jsou **vysoká úroveň inovací, vědy a výzkumu a vzdělávání**. Proto bylo vybráno devět ukazatelů a pomocí nich porovnán stav srovnávaných regionů oproti Baden-Württembergu. Některé z těchto ukazatelů ale neberou v úvahu kvalitativní stránku věci (počet univerzit, počet vysokoškolských studentů), proto je v tabulce uvedeno pouze šest z nich, které lze regulérně porovnávat. Polemizovat lze také u klastrů, protože pro srovnání jsou uvedeny počty už hotových klastrů, ale nejsou brány v úvahu zárodky klastrů. Je tedy možné, že těchto „nehotových“ klastrů je v regionech mnohem více.

Aby bylo možné regiony regulérně porovnat, bylo by také třeba najít vztahy mezi jednotlivými ukazateli (provést korelaci jednotlivých ukazatelů - tedy jak spolu ukazatele navzájem souvisí a jak se ovlivňují). Jestli například zvýšení počtu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel má vliv na zvýšení počtu pracovníků ve výzkumu a vývoji. To už je ale mimo rozsah této práce.

Obecně lze tedy říci, že:

- **Baden-Württemberg** splňuje 5 ze šesti požadovaných ukazatelů a je tedy učícím se regionem,
- Region **Bassin Parisien** vyhověl ve dvou ukazatelích, kterými jsou inovační index a procento osob s terciárním vzděláním,
- Region **Severovýchodní Itálie** splňuje požadovaná minima taktéž ve dvou ukazatelích, kterými jsou inovační index a počet patentů na milion obyvatel.

Bylo by dobré, aby oba porovnávané regiony **splňovaly alespoň 4 z pěti ukazatelů**, pro jejich zařazení mezi učící se. Tohoto požadavku ale nebylo dosaženo, proto by bylo třeba, aby v obou regionech:

- byly **zvýšeny výdaje na výzkum a vývoj** – vydávání prostředků do vývoje nových technologií, postupů a inovací,
- byl neustále **zvyšován a rozšiřován počet klastrů**, klastrových iniciativ, podnikatelských sítí a partnerství mezi firmami, které napomáhají spolupráci podniků a předávání znalostí a zkušeností mezi nimi,
- bylo obyvatelstvo motivováno k neustálému zvyšování znalostí a dovedností, jak v mládí, tak v dospělosti a tím se tedy **zvyšoval podíl obyvatelstva na celoživotním vzdělávání**.

Doporučením pro Bassin Parisien je, aby:

- byl v regionu **zvýšen počet patentových přihlášek** a vydaných **patentů**, které jsou následkem inovací a výzkumu a vývoje,
- celkově bylo zintenzivněno zaměření na oblasti důležité pro učící se regiony.

Doporučením pro Severovýchodní Itálii je, aby:

- se v regionu Severovýchodní Itálie neustále **zvyšoval podíl obyvatelstva s terciárním vzděláním**, protože tito lidé mohou pak pracovat na vyšších pozicích ve znalostně náročných odvětvích.
- byla věnována větší pozornost oblastem, důležitým pro vznik učících se regionů.

Závěr

Hlavním cílem této práce byla identifikace učících se regionů v Evropě a analýza jejich přínosu pro regionální rozvoj daných oblastí. Dílčími cíli byla podrobná deskripce učících se regionů, identifikace těchto regionů a příčiny jejich vzniku a fungování. Dále pak měly být vyhledány učící se regiony v evropském prostoru a porovnány s jinými regiony v Evropě.

Na začátku bylo třeba rešeršovat odbornou literaturu a vymezit základní pojmy důležité pro zpracování této práce. Těmito pojmy byly region, regionální politika, regionální rozvoj a teorie regionálního rozvoje, ty pak byly dále rozpracovány a popsány na základě názorů světových odborníků. Samotné analýze ještě předcházelo zpracování teorie učících se regionů. Bylo třeba charakterizovat učící se regiony, popsat způsob jejich identifikace a vzniku a některé nedostatky teorie.

V praktické části byly vymezeny ukazatele důležité pro vznik a fungování učících se regionů a byly identifikovány konkrétní učící se regiony v evropském prostoru. Z nich byl vybrán německý region Baden-Württemberg jako nejvýznamnější představitel učících se regionů v Evropě a pomocí stanovených ukazatelů bylo poté zhodnoceno jeho místo mezi učícími se regiony. Na základě dostupných dat bylo zjištěno, že hodnoty ukazatelů, které vykazuje Baden-Württemberg, jsou velice příznivé, většinou nadprůměrné oproti kterémukoli jinému regionu.

Další postup spočíval ve výběru dvou evropských regionů vhodných pro porovnávání s Baden-Württembergem a zjišťování hodnot ukazatelů pro tyto regiony. Příčinou výběru regionů Bassin Parisien a Severovýchodní Itálie byl podobný počet obyvatel a rozloha, což bylo důležité pro porovnávání některých ukazatelů.

Při samotné analýze bylo vybráno několik nejdůležitějších ukazatelů, zejména z oblasti inovací, výzkumu a vývoje a vzdělání, které plní v učících se regionech nejdůležitější roli. Hodnoty těchto ukazatelů v jednotlivých regionech byly pomocí tabulek a grafů porovnány a zhodnoceny a na základě toho byly stanoveny minimální hodnoty nutné pro zařazení regionů mezi učící se.

Výsledkem analýzy bylo zjištění, že srovnávané regiony Bassin Parisien a Severovýchodní Itálie vykazují pouze některé znaky učících se regionů a ve většině ukazatelů jsou jejich hodnoty nižší než požadované minimum. Napříc tomu ale tyto regiony vykazují rostoucí tendenci a proto se dá předpokládat přibližování k minimálním hodnotám v budoucnu.

Podle mého názoru byl cíl práce splněn. Bylo identifikováno několik učících se regionů a také byl zhodnocen jejich přínos pro samotné regiony a jejich obyvatele. Dále bylo zjištěno, že v evropském prostoru se nachází velké množství regionů, které mají potenciál stát se učícími se, ale regionální vlády se na tento problém příliš nezaměřují a nesnaží se dosahovat minimálních požadovaných hodnot v daných oblastech.

Aby se větší počet regionů v evropském prostoru do budoucna mohl stát učícími se, jak vyžaduje dnešní nová ekonomika, bylo by třeba, aby regionální vlády těchto oblastí stanovily konkrétní plány a strategie na dosahování minimálních hodnot u daných ukazatelů a dále se orientovaly zejména na motivaci obyvatel k dalšímu vzdělávání, motivaci vzdělávacích institucí ke zkvalitnění a zpřístupnění veškerého vzdělávání obyvatelům v regionech a motivaci firem k rozšiřování znalostně náročných odvětví, zvyšování počtu pracovních míst a větší intenzitě výzkumu a vývoje. Jedině v případě, že regionální vlády projeví snahu a tendenci vedoucí ke vzniku učících se regionů, obyvatelé a firmy je budou následovat a počet těchto regionů se bude zvyšovat.

Použitá literatura

Knižní zdroje:

ASHEIM, B., T. *Learning regions as development coalitions: Partnership as governance in European workfare states?* UK: University of Durham, 1998.

BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. *Teorie regionálního rozvoje (nástin, kritika, klasifikace)*. 1. vyd. 211 s. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0384-5.

BAUMFELD, L.: *Balanced Scorecard für Regionen*. LEADER+ Österreich. Wien, 2005.

COOK, P., MORGAN, K. *The Associational Economy: Firms, Regions and Innovation*. Oxford: Oxford University Press, 1998.

DOLOREUX, D. *What we should know about regional systems of innovation?* In: An International Journal: Technology in Society, 2002.

FLORIDA, R. *Building the Learning Region*. In: OECD Symposium on the Learning Region, Germany, 1998.

GOODALL, B. *Dictionary of Human Geography*. London: Penguin Group, 1987.

HENDERSON, D., MORGAN, K. *Regions as laboratories: the rise of regional experimentalism in Europe*. In: Innovation and Social Learning, St. Martins Press, 1999.

Kolektiv autorů. *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 2. vyd. Plzeň, 2007. 455 s. ISBN 978-80-7380-086-4.

LUNDVALL, B. A. *National systems of innovation: Towards a theory of innovation and interactive learning*. London: Pinter, 1992. ISBN 1-85567-063-1.

LUNDVALL, B. A. *Towards a learning society*. In: *Innovation, Competence Building And Social Cohesion, Europe: Towards a Learning Society*, Edward Elgar Publishing, 2002.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Nová regionální politika*. Praha: DaDa, 2002. 91 s. ISBN 80-903064-1-1.

MALMBERG, A. *Industrial Geography: agglomeration and learning*. In: *Human Geography* No. 4, 1997.

ROGERS, E. M. *Diffusion of innovation*. 4th edition. New York: Free Press, 1995.

SKOKAN, K. *Evropská regionální politika v kontextu vstupu České republiky do Evropské unie*. Ostrava: Repronis, 2003. ISBN 80-7329-023-5.

SKOKAN, K. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2004. 160 s. ISBN 80-7329-059-6.

STEJSKAL, J., KOVÁRNÍK, J. *Regionální politika a její nástroje*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 216 s. ISBN 978-80-7367-588-2.

STEJSKAL, J. *Průmyslové klastry a jejich vnik v regionech*. 1. vyd. Praha: Linde, 2011. 247 s. ISBN 978-80-7201-840-6.

ŠILHÁNKOVÁ, V. *Teoretické přístupy k regionálnímu rozvoji*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007. 129 s. ISBN 978-80-7395-019-4.

VARADZIN, F. a kol. *Ekonomický rozvoj a růst*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2004. 329 s. ISBN 80-86419-61-4.

WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J. a kol. *Regionální rozvoj: východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. 1. vyd. Praha: Linde, 2008. 480 s. ISBN 978-80-7201-699-0.

WOKOUN, R., MATES, P. a kol. *Management regionální politiky a reforma veřejné správy*. Praha: Linde, 2006. 351 s. ISBN 80-7201-608-3.

WOKOUN, R. *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. 1. vyd. Praha: VŠE Praha, 2003. 328 s. ISBN 80-245-0517-7.

Zákony:

Zákon 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, v aktuálním znění.

Zákon 386/1997 Z.z., o d'alsom vzdelávaní.

Internetové zdroje:

Baden-Württemberg [on-line]. [cit. 2011-04-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.baden-wuerttemberg.de/>>

Baden-Württemberg: A Portrait of the German Southwest [on-line]. [cit. 2011-04-15]. Dostupné na WWW: <http://www.baden-wuerttemberg.de/fm7/1899/081024_politische%20landeskunde_english%20version.pdf>.

Baden-Württemberg: Zukunft Baden-Württemberg [on-line]. [cit. 2011-04-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/806210001.pdf>>.

Baden-Württemberg: FuE-Intesität [on-line]. [cit. 2011-04-17]. Dostupné na WWW: <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/VolkswPreise/Indikatoren/IXFE_FuEausgaben.asp>.

Baden-Württemberg: Innovationsindex [on-line]. [cit. 2011-04-18]. Dostupné na WWW: <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/VolkswPreise/Indikatoren/IX-FE_innovatIndexLARG.asp>.

Baden-Württemberg: Regionaler Clusteratlas Baden-Württemberg [on-line]. [cit. 2011-04-20]. Dostupné na WWW: <http://www.badenwuerttemberg.de/fm7/1899/101102_Clusteratlas_2010.pdf>.

Baden-Württemberg: Unternehmen und Betriebe [on-line]. [cit. 2011-04-22]. Dostupné na WWW: <http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/VolkswPreise/Landesdaten/UR_WAbschnitt.asp>.

Baden-Württemberg: ICT Business and Creative Industries in Baden-Württemberg [on-line]. [cit. 2011-04-22]. Dostupné na WWW: <<http://www.statistik.baden-wuerttemberg.de/Veroeffentl/806209005.pdf>>.

BLAŽEK, J. *Teorie regionálního vývoje: je na obzoru nové paradigma či jde o pohyb v kruhu?* In: Geografický sborník, No. 3, 1999. [on-line]. [cit. 2010-12-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.natur.cuni.cz/ksgrrek/socgeo/people/blazeksbornik99.doc>>.

COOK, P. *Knowledge Economies, Clusters, Learning and Cooperative Advantage*. London: Routledge, 2002 [on-line]. [cit. 2011-02-22]. Dostupné na WWW: <http://w6.ed.uiuc.edu/hedcollaborative/documents/PetersPaper_000.pdf>.

ČERVINKA, M., TYKVA, T. *Vliv regionální politiky a jejích nástrojů na rozvoj podnikatelského klimatu a znalostní ekonomiky*. 2010 [on-line]. [cit. 2010-12-14]. Dostupné na WWW: <http://novyjicin.tym.cz/Regionalni%20aspekty%20podnikani/regionalni_politika_RAP_2010.pdf>.

DOLOREUX, D., PARTO S. *Regional innovation systems: Current discourse and unresolved issues*. 2005 [on-line]. [cit. 2011-03-12]. Dostupné na WWW: <<http://www-sre.wu-wien.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa04/PDF/56.pdf>>.

Economic Base Theory [on-line]. [cit. 2011-01-19]. Dostupné na WWW: <<http://mailer.fsu.edu/~tchapin/garnet-tchapin/urp5261/topics/econbase.htm>>.

EUROPEAN COMMISSION. *Towards world-class clusters in the European Union*. 2002 [on-line]. [cit. 2011-03-05]. Dostupné na WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0652:REV1:en:PDF>>.

EUROSTAT [on-line]. [cit. 2011-01-15]. Dostupné na WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>>.

EUROSTAT. Statistics [on-line]. [cit. 2011-04-17]. Dostupné na WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database>.

FEDERAL MINISTRY OF EDUCATION AND RESEARCH: *Learning regions: Providing Support for Networks*. 2004 [on-line]. [cit. 2011-03-12]. Dostupné na WWW: <http://www.bmbf.de/pub/learning_regions_providing_supports_for_networks.pdf>.

FLORIDA, R. *Towards the learning region*. *Futures*, Vol.27, No.5, 1995. [on-line]. [cit. 2011-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://www1.ci.uc.pt/sfre02/Downloads/PDFs/arts/33%20-%20FLORIDA.pdf>>.

Francouzský národní statistický institut [on-line]. [cit. 2011-04-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.insee.fr/fr/default.asp>>.

HÁJEK, P., HÁJKOVÁ V. *Learning regions identification by unsupervised methods*. In: Proc 3rd Central European Conference in Regional Science, Košice, 2009. [on-line]. [cit. 2011-02-15]. Dostupné na WWW: <http://www.cers.tuke.sk/cers2009/PDF/03_11_Hajkova_Hajek.pdf>.

HÁJEK, P., HÁJKOVÁ V. *Analysis of Regional Innovation Systems by Neural Networks and Cluster Analysis*, 2011 [on-line]. [cit. 2011-03-04]. Dostupné na WWW: <<http://www.wseas.us/e-library/conferences/2010/Tenerife/COMATIA/COMATIA-04.pdf>>.

Hodnocení inovační výkonnosti regionů [on-line]. [cit. 2011-04-18]. Dostupné na WWW: <<http://is.muni.cz/do/1456/soubory/aktivity/mues/12119801/20100505ZitekHodnoceniInovacniVykonnostiRegionu.pdf>>.

HOLLANDERS, H. *European Regional Innovation Scoreboard: European Trend Chart on Innovation*, Technical Paper: Brussels, 2006 [on-line]. [cit. 2011-04-22]. Dostupné na WWW: <http://www.google.com/url?sa=D&q=http://www.proinno-europe.eu/pdf/eis_2006_regional_innovation_scoreboard.pdf&usg=AFQjCNGIwhNBzYfG4C4XT2NBb6If5Rn9gg>.

Italský statistický úřad [on-line]. [cit. 2011-04-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.istat.it/>>.

JEŽEK, J.: *Učení se, Sítě a Samoregulace jako Základní Stavební Kameny Učících se Regionů*. In: *Národná a Regionálna Ekonomika VI.*, Košice, 1997 [on-line]. [cit. 2011-03-04]. Dostupné na WWW: <<http://www3.ekf.tuke.sk/work/Konferencia%20Herlany/zbornikCD/doc/Jezek.pdf>>.

KULHÁNEK, L. *Rozvoj regionu v teorii učících se regionů*. In: *2nd Central European Conference in Regional Science*, 2007. [on-line]. [cit. 2010-05-12]. Dostupné na WWW: <<http://eurolocal.info/sites/default/files/Kulhanek.pdf>>.

LANDABASO, M., OUGHTON, C., MORGAN, K. *Learning regions in Europe: Theory, policy and practice through the RIS experience*. In: *3rd International Conference on Technology and Innovation Policy*, 1999. [on-line]. [cit. 2011-03-13]. Dostupné na WWW: <<http://www.deu.edu.tr/userweb/sedef.akgungor/dosyalar/learning%20region2.pdf>>.

MMR: Strategii regionálního rozvoje 2007 – 2013 [on-line]. [cit. 2010-11-27]. Dostupné na WWW: <<http://www.mmr.cz/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-Ceske-republiky-na>>.

MORGAN, K. *The Learning Region: Institutions, Innovation and Regional Renewal*. Regional Studies, 1997 [on-line]. [cit. 2011-02-10]. Dostupné na WWW: <http://www.eclac.org/mexico/capacidadescomerciales/CD%20Seminario%202011%20nov%2005/DOCUMENTOS/Region_Innovation_Institutions.pdf>.

Národný program pre učiace sa regióny [on-line]. [cit. 2011-03-12]. Dostupné na WWW: <http://www.minedu.sk/data/USERDATA/DalsieVzdel/VDOC/narodny_program_pre_uciace_sa_regiony.pdf>.

OECD: What are clusters? [on-line]. [cit. 2011-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.oecd.org/dataoecd/54/26/17942708.pdf>>.

OECD: *Cities and Regions in the New Learning Economy*. Paris, 2001. [on-line]. [cit. 2011-03-12]. Dostupné na WWW: <[http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=PAC/COM/PUB\(2001\)3&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=PAC/COM/PUB(2001)3&docLanguage=En)>.

PPP centrum ČR: Public Private Partnership [on-line]. [cit. 2011-03-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.pppcentrum.cz/>>.

Průvodce klastrem. Praha: CzechInvest, 2007 [online]. [cit. 2011-02-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.czechinvest.org/data/files/pruvodce-klastrem-63.pdf>>.

SKOKAN, K. *Systems of Innovation in Regional Development*. In: MPRA Paper, No. 12374, 2005 [on-line]. [cit. 2010-12-10]. Dostupné na WWW: <http://mpra.ub.unimuenchen.de/12374/1/MPRA_paper_12374.pdf>.

SZCZYRBA, Z., KLAPKA, P., KUNC, J., TONEV, P. *Difúzní procesy v prostředí českého maloobchodu*. In: Regionální studia: recenzovaný vědecký časopis, 2007 [on-line]. [cit. 2011-03-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.regionalni-studia.vse.cz/1.pdf>>.

ŠIPIKAL, M. *Učiace sa regióny – Priestor pre využitie fondov EÚ?* In: Sborník příspěvků z XI. Mezinárodního kolokvia o mezinárodních vědách, Brno 2008. [on-line]. [cit. 2011-03-10]. Dostupné na WWW: <<http://is.muni.cz/do/econ/soubory/katedry/kres/4884317/Sbornik2008.pdf>>.

ŠIPIKAL, M., PAŘÍZKOVÁ, J. *Učiaci sa región a financovanie vzdelávania.* In: Region Direct, No. 2, 2008 [on-line]. [cit. 2011-02-12]. Dostupné na WWW: <http://nhf-new.euba.sk/rsa/images/stories/doc/0208sipikal_parizkova.pdf>.

TOLAND, J., YOONG, P. *Learning Regions in New Zealand: The role of ICT.* In: International Journal of Education and Development using Information and Communication Technology, Vol. 1, No. 4, 2005 [on-line]. [cit. 2011-04-12]. Dostupné na WWW: <<http://ijedict.dec.uwi.edu/viewarticle.php?id=134&layout=html>>.

UYARRA, E. *What is Evolutionary about 'Regional Systems of Innovation'?* Implications for Regional Policy. In: Springer-Verlag, 2009 [on-line]. [cit. 2011-03-12]. Dostupné na WWW: <<http://web65.rollins.edu/~tlairson/pek/regionsysinn.pdf>>.

VITURKA, M. *Regionální disparity a jejich hodnocení v kontextu regionální politiky.* In: Geografický sborník, No. 2, 2010 [on-line]. [cit. 2010-12-16]. Dostupné na WWW: <http://geography.cz/sbornik/wp-content/uploads/2009/03/gcgs022010_viturka.pdf>.

VOLEJNÍKOVÁ, J. *Teoreticko-metodologická východiska institucionální ekonomie.* In: Scientific papers of the University of Pardubice 2010. [on-line]. [cit. 2011-02-16]. Dostupné na WWW: <http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/38215/1/VolejnikovaJ_TeoretickometodologickaVychodiska_2010.pdf>.

Seznam tabulek, obrázků a grafů

Tabulka 1: Druh a počet institucí vyššího vzdělávání v Baden-Württembergu	- 52 -
Tabulka 2: Procento osob s nižším středním, vyšším středním a terciárním vzděláním a osob podílejících se na celoživotním vzdělávání.....	- 53 -
Tabulka 3: Počet jednotlivých druhů patentů	- 56 -
Tabulka 4: Počet klastrů v Německu a Baden-Württembergu	- 59 -
Tabulka 5: Počet firem a jejich zaměstnanců v roce 2008	- 60 -
Tabulka 6: Souhrnná data pro Baden-Württemberg.....	- 63 -
Tabulka 7: Souhrnná data pro Bassin Parisien	- 64 -
Tabulka 8: Souhrnná data pro Severovýchodní Itálii	- 66 -
Tabulka 9: Inovační index	- 69 -
Tabulka 10: Výdaje na výzkum a vývoj.....	- 70 -
Tabulka 11: Podíl výdajů na výzkum a vývoj na HDP	- 71 -
Tabulka 12: Počet patentů	- 72 -
Tabulka 13: Počet klastrů	- 73 -
Tabulka 14: Počet univerzit.....	- 74 -
Tabulka 15: Počet vysokoškolských studentů	- 75 -
Tabulka 16: Procento osob s terciárním vzděláním	- 76 -
Tabulka 17: Procento osob podílejících se na celoživotním vzdělání.....	- 77 -
Tabulka 18: Procento obyvatel podílejících se na celoživotním vzdělávání.....	- 77 -
Tabulka 19: Shrnutí výsledků.....	- 78 -
Obrázek 1: Učící se regiony = účinné RIS	- 39 -
Obrázek 2: Instituce vyššího vzdělávání v Baden-Württembergu	- 51 -
Obrázek 3: Klastry v regionu Baden-Württemberg.....	- 59 -
Graf 1: Procento vysokoškolských absolventů škol v roce 2008 ve vybraných regionech..-	52
-	
Graf 2: Výdaje na výzkum a vývoj 2001-2007 v mil. Euro	- 55 -
Graf 3: Intenzita výzkumu a vývoje v roce 2008 v %	- 55 -
Graf 4: Inovační index v letech 2008 a 2010.....	- 58 -
Graf 5: Počet zaměstnanců v odvětví ICT v letech 2000-2008 v tisících	- 61 -

Graf 6: Firmy s vlastním internetovými stránkami v % v roce 2008	- 62 -
Graf 7: Inovační index	- 69 -
Graf 8: Výdaje na výzkum a vývoj v milionech EUR.....	- 70 -
Graf 9: Podíl výdajů na výzkum a vývoj na HDP	- 71 -
Graf 10: Počet patentů na milion obyvatel	- 72 -
Graf 11: Počet klastrů na milion obyvatel	- 73 -
Graf 12: Počet univerzit na milion obyvatel.....	- 74 -
Graf 13: Počet VŠ studentů na milion obyvatel	- 75 -
Graf 14: Procento osob s terciárním vzděláním	- 76 -

Seznam použitých zkratk

BW	Baden-Württemberg
ČR	Česká republika
EU	Evropská Unie
EUROSTAT	European Statistics
HDP	Hrubý domácí produkt
MSP	Malé a střední podniky
NIS	Národní inovační systém
NUTS	Nomenclature of Units for Territorial Statistics (Nomenklatura územních samosprávních jednotek)
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
PPP	Public Private Partnership
RIS	Regionální inovační systém
Sb.	Sbírka
UcR	Učící se region
VaV	Výzkum a vývoj
VŠ	Vysoká škola, vysokoškolský